

չէ։ Աշխատանքով

ԻՆՍՉ

Ե

ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ
ՅԵՎՐՈՄԵՅՈՒՄ

Պ Ե Տ Հ Ր Ա Տ

ԿԱԳԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ • 1938

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՅԵՐ

ՍՏՈՒԳՎԱԾ Է 1961 թ.

ՅԵ. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՎ

ԻՆՉ Ե ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ ՅԵՎՐՈՊԱՅՈՒՄ

Միջազգային տեսություն

Պ Ե Տ Հ Ր Ա Տ

ԴԱՂԱԲԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ ● 1938

А II
9931

Я. АЛЕКСАНДРОВ
ЧТО ПРОИСХОДИТ В ЕВРОПЕ?
Армгиз—Издательство
полит. литературы
Ереван—1938

ԼՈՆԴՈՆԻՑ ՏՐՎԱԾ ԶԱՐԿԸ

Հետպատերազմյան կապիտալիստական Յեվրոպան կրիտիկա-կան որեր և ապրում: Հաշտության պայմանադրերով սահման-ված կարգը լիակատար խորտակման յենթարկվեց: Բուրժուական դիպլոմատիան սնանկացավ: Կապիտալիզմի ամենասանձարձակ, ամենառեակցիոն ուժերը մոլեղնում են Յեվրոպայի կենտրոնում, իսկ այն պետութիւնները, վորոնք դեռևս պահպանել են բուր-ժուա-դեմոկրատական կարգի մնացորդները, Փաշլիստական աղբե-սորները հանդես կապիտուլացիայի յեն յենթարկվում:

Յեթե չհայտարարված պատերազմը դեռևս վերջերս ծալալ-վում էր Յեվրոպայի հարալ-արեմուտքում և Հեռավոր Արե-վելքում, ապա վերջին ժամանակներս փտանդ առաջացավ, թե աղբեսորները ռազմական յեւույթ կունենան միանգամից Յեվրո-պայի միջանի կետերում: Այսպիսի սխտուացիա կազմվեց այն բանից հետո, յերբ գերմանական Փաշիզմը գրավեց Ալստերան և վոչ-յերկիմաստորեն սպառնում և Զխտուլովակիային:

Յեվրոպայում կատարվող վերջին դեպքերն ըմբռնելու համար դիմենք այդ դեպքերին նախորդող յերկու փաստի. 1938 թ. փե-տըրվարին Իդենի հեռանալն Անգլիայի արտաքին գործերի մե-նիստրի պոստից և հենց նույն այդ որերին Հիտլերի յեւույթը ռայխստադում:

Մեր մամուլը ճիշտ գնահատեց Իդենի հրաժարականը՝ վոր-պես բրիտանական արտաքին քաղաքականության ծրագրի փոփո-խութիւն:

Այժմ կարելի յե ճշտորեն հաստատված համարել, վոր Փա-շիստական Իտալիան ու Գերմանիան—Մուսոլինին ու Հիտլերը—վոչ-յերկիմաստորեն հասկացրին բրիտանական կառավարությա-նը, վոր իրենց հետ խաղ խաղալու և համաձայնության գալու քաղաքականութիւնը, վոր սկսել է բրիտանական կոնսերվատոր-ները վերնախալը, հաջողութիւն կունենա Իդենի հրաժարականի դեպքում միայն: Աղբեսորների ցանկութիւնները կատարվեցին

անառարկելիորեն: Նեվիլ Չեմբեռլենը, ինչպես գրում եր անգլիական ոսպոդիցիոն մամուլը, պետական պոպուլար գործչին ղոհարե-րեց՝ Յեվրոպայում պատերազմ պատրաստող Փաշիստական յեր-կու գիկտատորների անմիջական պահանջի համաձայն: Բանը, իհարկե, Իդենի անձնականի մեջ է, այլ առավել խորն այն պատճառների մեջ, վորոնք ընտրովում են դեպի Փաշիստական ագրեսորներն Անգլիայի ունեցած վերաբերմունքով և անգլիա-կան իմպերիալիզմի վոչ միայն արտաքին, այլև ներքին քաղա-քականության մեջ տեղի ունեցած լուրջ փոփոխություններով:

Չեմբեռլենն ու իր ռեակցիոն շրջապատը ձգտում են իրակա-նացնելու մոնոպոլիստական կապիտալի պրոֆաշիստական խմբա-վորումների ծրագիրը: Չեմբեռլենի կարինեոի քաղաքականու-թյունը ընտրովում և յերկու հիմնական մոմենտներով. նախ՝ մո-նոպոլիստական կապիտալի պարագիտական վերնախավի համար յեկամուտներն անարգել կերպով ստանալը և այդ նպատակով յեկամուտների գլխավոր աղբյուրը—բրիտանական իմպերիան պահպանելն ապահովելու ցանկությամբ. յերկրորդ՝ Փաշիստա-կան պետություններին ակտիվ կերպով ոգնելու, նրանց խորտա-կումը թույլ չտալու ձգտմամբ:

Հետապնդելով այս նպատակները, Չեմբեռլենի կառավարու-թյունն արտաքին քաղաքականության մեջ տատանումների ու զիզգազների տակտիկայից անցավ Փաշիստական ագրեսորների հետ ուղղակի կերպով համաձայնելուն:

Սենսացիաների սիրահար բուրժուական լրագրերը պնդում և յին, այն ել վո՛չ առանց հիմքի, վոր Իդենի հրաժարականը վո-րոշված եր Կլայվիդենում՝ Աստորների կոնսերվատիվ ընտանիքի կալվածքում: Անգլիայում Կլայվիդենը վոչ միայն աշխարհագրա-կան անուն և, դա քաղաքական հասկացողություն և: Զուր է, վոր ռեակցիոն պրոֆաշիստական «կլայվիդենյան կլիկան» «անլե-զալ կարինեո» անունն և կրում: Թերևս այստեղ չափազանցու-թյան վորոշ մասնիկ կա, սակայն բրիտանական արտաքին քաղաքականության մեջ անդրկուլիսային ինտրիգների աղդեցու-թյունները միանգամայն ակնհայտ են: Պատմում են, որինակ, վոր Աստորների կլայվիդենյան տանն և վորոշվել Գալիֆաքսի ուղեւորությունը Բեռլին:

Լեդի Աստորն ինքը համայնքների պալատի անդամ և: Նրա ամուսին Վիսենտ Աստորին և պատկանում «Որսերվեր» կոնսեր-վատիվ լրագիրը: Լեդի Աստորի վորդին համայնքների պալատի

անգամ է: Լեզի Աստորի ամուսնու յեղբորը՝ սպառնալու առ-
դամ մայոր Ջոն Աստորին է սպառնանում «Թագմա» լրագիրը, վո-
րը վաղուց արդեն կամպանիա յե մղում Փաշխտական Գերմա-
նիայի հետ մոտենալու ոգտին:

Միլիոներներ Աստորներին տանը իրենց համար ապաստան են
դնում Յեվրոպայի Փաշխտական ռեակցիայի հետ աշխատակցե-
լու վաղուցվա կողմնակիցները, մասնավորապես այնպիսի դեմ-
քեր, ինչպես Փինանսների մինիստր Ջոն Սայմոնը. ներքին դո-
ժերի մինիստր Սամուել Խորը, վորն ամեն հնարավոր բան ա-
րեց, վորպեսզի խափանի 1935 թ. սանկցիաներն ընդդեմ Իտա-
լիայի. «Որսերվեր» լրագրի խմբագիր Գարվինը, մի լրագիր,
վորը պաշտպանում էր Փաշխտական Գերմանիայի շահերը, և,
վերջապես, պողպատի արքա Բալֆուրը, վոր չէր քողարկում իր
համակրանքը լեպլի Հիտլերը: Վերջերս Բալֆուրը բացարձա-
կորեն հայտարարեց. «Մենք պարտավոր ենք ոգնել Գերմանիա-
յին ղինվելու բոլշևիզմի դեմ վարելիք պայքարի համար»:

Այս կլիկայի խորհրդակցություններին մի անգամ չէ, վոր
մասնակցություն է ունեցել շամպանսկի արտադրող Փլեմայի
նախկին կոմի-վոյաժոր, իսկ ներկայումս գերմանական արտաքին
դոժերի մինիստր Ռիրենտորպը: «Կլայվդենյան կլիկայի» մեջ
է մտնում նաև Անգլիական բանկի նախագահ Մոնտեգյու Նորմա-
նը, Ծախտի անձնական բարեկամը:

Այս ռեակցիոն լորդերը, արխտոկրատ քաղաքականներն ու
Փինանսական դործարարները խրախուսում են Անգլիայի արտա-
քին քաղաքականության նոր կուրսը, վոր ուղղված է դեպի աշ-
խատակցություն Փաշխտական ադրեսորների հետ, մասնավորա-
պես՝ Փաշխտական Գերմանիայի հետ: Նրանք խաղում են ան-
դլիական «կազուլյաների»—սպառնալուական դեմոկրատիայի
դեմ դավադրություն սարքողների դեր:

«Կլայվդենյան կլիկան» ռեակցիայի դերոշներին ներքո յե հա-
վաքում բոլոր հակադեմոկրատական ուժերին՝ անկախ նրանց
կուսակցական սրտականությունից: Այստեղ են, դրում է «Լեյ-
բոր Մոնտլին» 1938 թ. հունվարին, —Գարվինի տիպի մաշված
ռեակցիոներներ, մոսլիականներ «Դեյլի Մեյլից», տորի-մինիս-
տրներ, լեգիներ հասարակության վերին խավերից, Անգլիա-
կան բանկի մագնատներ, Ռիրենտորպի հացկատակներն ու դեր-
ժանական Փաշխտների ագենտներ, սլոֆաշխտական «լիրեբալ-
ներ» ու «պացիֆիստներ», այսպես կոչված «բանավոր լորդեր»

Լուսինները, Ալյենները, Առնոլդները: Սրանք ամենքը միավորվում են ծայրահեղ ռեակցիայի հետ՝ «արդարություն Հիտլերի համար» լողունգի ներքո:

Չեմբեռլենի ռեակցիոն կառավարութեան պրոֆաշիստական կուրսն առանձնապես վորոշակիորեն արտահայտվեց Անգլիայի արտաքին քաղաքականութեան մեջ: Սակայն կառավարութեան իր ռեակցիոն ելութունը մերկացրեց նաև ներքին քաղաքականութեան մեջ, թեկուզ և Չեմբեռլենի կարինետը ջանում է պահպանել «բարեկարգ» բուրժուական դեմոկրատիայի տեսք: Բերենք մի քանի իլյուստրացիա:

Լորդ Գալիֆարսին արտաքին գործերի մինիստր նշանակելը բնորոշ է Անգլիայի արտաքին քաղաքականութեան վոչ միայն նոր կուրսի համար: Գալիֆարսը՝ վորպես լորդերի պալատի անդամ, չի կարող հանդես գալ համայնքների պալատում և, հետևապես, պառլամենտի առջև պատասխանատվություն չի ստանձնի իր քաղաքականութեան համար: Միջադպիսի դրութեան վերին աստիճանի սրվածութեան մոմենտին մոնոպոլիստական կապիտալի պրոֆաշիստական խմբի ռեակցիոն կլիկայի կամքով մինիստր դարձավ քաղաքական մի գործիչ, վորը չի կարող պատասխանատու լինել պառլամենտի առջև: Մինչդեռ, համաձայն անգլիական տիրահաճակ տրադիցիաների, համայնքների պալատին և պատկանում վճռական խոսքը արտաքին գործերի մինիստրութեան քաղաքականութեան բնորոշման մեջ: Յեւլ յեթե Նելիլ Չեմբեռլենը համայնքների պալատում հանդես և դալիս արտաքին քաղաքականութեան հարցերի առթիւ, ապա այդ վոչ թե նրա համար, վորպեսզի պաշտպանի պառլամենտի իրավունքները, այլ ընդհակառակը, վորպեսզի հնարավորութեան ունենա անձամբ խափանելու ուղղիցիայի յեւույթները:

Սա փոքր փաստ է, բայց սա մտնանշում է ֆաշիստական տենդենցները անգլիական ներքին քաղաքականութեան մեջ:

Անգլիական բուրժուազիայի ղեկավար վերնախավում տիրող պրոֆաշիստական ներքին քաղաքական տենդենցների մի այլ հետաքրքրական իլյուստրացիան են հանդիսանում այն հնարքները, վոր կառավարական խմբավորումը գործ էր դրել, վորպեսզի թուլացնի ուղղիցիային: Յերբ անգլիական արտաքին քաղաքականութեան նոր կուրսի առթիւ դժգոհութեանը լեյբորիստական ու լիբերալ կուսակցութեանների շարքերից անցավ կոնսերվատիւ մեծամասնութեան շարքերը, կոնսերվատիւ կուսակցութեան ծայ-

քահեղ աջ շրջանները, վորոնք իրենց ձեռքին եյին պահում կուսակցական ամբողջ ապարատը, իրենց շարքերում յեղած ուղղիցիային հանդարտեցնելու համար գլխեցին յուրահատուկ արգումենտների:

Կոնսերվատիվ կուսակցության տերերը խռովարար «յերիտասարդ կոնսերվատորներին» մոտավորապես հետեւյալն եյին ներշնչում. յեթե արտաքին քաղաքականության կուրսի կապակցութեամբ Չեմբեռլենի կառավարության ճգնաժամ վրա հասնի, ապա պառլամենտը կարձակվի և նոր ընտրություններ տեղի կունենան: Այդ ընտրությունների ժամանակ լեյբորիստները, անկասկած, կարող են նշանակալից մեծամասնություն ստանալ: Համենայն դեպս կասկածի յենթակա չէ, վոր լեյբորիստները պառլամենտում 60 կամ 70 տեղ կշահեն ի հաշիվ կոնսերվատորների: Այսպիսի հեռանկարի կանխատեսութեամբ կոնսերվատիվ կուսակցության ղեկավարությունը բոլոր անհրաժեշտ միջոցները ձեռք կառնի, վորպեսզի Չեմբեռլենի քաղաքականությունից զբաղւ հոնսերվատիվ պատգամավորները կորցնեն այդ տեղերը:

Կլայվիլենի ու Սիտիի Մեֆիստֆենները «յերիտասարդ կոնսերվատորներին» այսպես եյին սպառնում. յեթե դուք Չեմբեռլենի դեմ խռովություն բարձրացնեք, դուք, կարող ե պատահել, կառավարության ճգնաժամ կառաջացնեք, սակայն դրա փոխարեն կկորցնեք պառլամենտի ձեր տեղերը:

Այս փաստարկներն, ըստ յերեւութին, գոնե տվյալ ետապում, վորոչ դեր խաղացին:

Հրաժարական տված Իդենն ամենեւին ել խաղաղության մարտիկ, կոլեկտիվ անվտանգության հետեւողական պաշտպան չի հանդիսանում: Իդենը, վոր անգլիական յերիտասարդ կոնսերվատորների խմբի ներկայացուցիչներից մեկն եր, արտաքին քաղաքականության մեջ ամբողջովին յեղնում եր անգլիական բուրժուազիայի շահերից և վոչ պակաս, քան Նեվիլ Չեմբեռլենը, մտահոգված եր բրիտանական իմպերիալիզմի շահերի պաշտպանութեամբ դադութներում ու դոմինիոններում: Իդենը վարում եր տատանող, բավականին վոչ-հետեւողական քաղաքականություն, նա իսպանական գործերին չմիջամտելու խայտառակ կոմեդիայի կղզմակերպիչներից մեկն եր: Սակայն նա ներկայացնում եր անգլիական բուրժուազիայի այն մասի հայացքները, վորը գտնում ե, վոր Անգլիայի ազգային շահերը ներկա պայմաններում համընկնում են խաղաղության շահերի հետ, և առարկում եր Հիտ-

լերի ու Մուսուլինիի հետ ուղղակի կապիտուլանտական համա-
ձայնութեան դալու քաղաքականութեան դեմ: Իդենի քաղաքակա-
նութեանն անընդունելի դուրս յեկալ Անգլիայի կառավարող
ռեակցիոն շրջանները համար:

Վոչ միայն անգլիական, այլև միջազգային խոշոր մոնոպոլ
տրեստների հետ սերտորեն կապված Փաշխտացող լորդերն ու
բորոսային գործարարները վճռեցին համաձայնութեան դալ Փաշխ-
տական ուժերի հետ Յելլոպայում, Փաշխտական ագրեսորներին
ուղղակի խրախուսել՝ ինչ խարեյութեան և անգլիական ժողո-
վրդի կամքի վրա գործադրվող ինչ բռնութեան դնով ել վոր
լինի: Դրանից ավելին՝ բրիտանական կոնսերվատորները բալա-
կան ակտիվորեն փորձում են խախտել Փրանսական ժողովրդի
կամքը: Կասկածի յենթակա չե, վոր Նեվիլ Չեմբեռլենի խումբը
յեռանդուն մասնակցութեան և ցուցաբերում Փրանսական ռեակ-
ցիայի սլաքարին ընդդեմ ժողովրդական Փրոնտի: Արդեն վաղուց
հայտնի յե, վոր Փրանսական Փրանկի տատանումներն ու նրա
կուրսի անկումը, վոր ամեն անգամ վրա յե հասնում, յերբ ժո-
ղովրդական Փրոնտի վրա հենվող կուսակցութեանն անցնում և
իշխանութեան դուրս կամ անց և կացնում ժողովրդական Փրոնտի
քաղաքականութեան, հանգիստնում են վոչ միայն Փրանսական,
այլև անգլիական Փինանսական շրջանների հանցագործ խաղի
հետեանք:

Փրանսական ռեակցիայի ներկայացուցիչները ժողովրդական
Փրոնտի դեմ մղած իրենց սլաքարում լայն աջակցութեան են
ստանում Լոնդոնի Սիտիի կողմից: Վերջին ժամանակներս բրի-
տանական կոնսերվատորները Փրանսական ներքին քաղաքակա-
նութեանն իրենց չխառնվելու մեջ ել ավելի հեռու գնացին: Չեմ-
բերլենի կոնսերվատիվ կառավարութեանը զանազան միջոցներ
ոգնութեամբ—սկսած Ֆինանսական ճնշումից ընդհուպ մինչև ֆա-
րիզ եմիսարներ ուղարկելը—ձգտում և Փրանսիայում այնպիսի
կառավարութեան կազմելուն, վորը կախում չունենա ժողո-
վրդական Փրոնտից, այսինքն՝ Փրանսական ժողովրդի կամքից:
Բլյումի կարիքների անկումն ուղղակի հետեանք եր ռեակ-
ցիայի նկրտումների: Բլյումը հրաժարական տվեց այն սլատա-
ռով, վոր սենատը, վորը Փրանսական ժողովրդի կամքը չեւ
արտահայտում, ձախողեց նրա Ֆինանսական որինազծերի անց-
կացումը:

Բլյումի կառավարութեանը փոխարինելու յեկալ Դալադէյի

կարինետը, սակայն այնուամենայնիվ անորոշ և մնում, թե ինչ չափով այդ կարինետը կրավարարի Փրանսական ռեակցիային ու նրա լոնդոնյան դաշնակիցներին: Բրիտանական կոնսերվատորները կուզենային, վորպեսզի Փրանսական կառավարութիւնը վերջնականապէս հեռանար ժողովրդական Ֆրոնտի քաղաքականութիւնից, կոլեկտիվ անվտանգութեան քաղաքականութիւնից, վորով ծայրահեղ կերպով շահագրգռված է Ֆրանսիան, և անկերպագահորեն նպատեր՝ պատերազմի հրձիգներէ հետ համաձայնութեան դալու բրիտանական քաղաքականութեանը:

Բրիտանական իմպերիայի բախտը տնորինողները, պատերազմի Փաշիստ կազմակերպիչներէ հետ համաձայնութեան դալով, բռնանում են իրենց ժողովրդէ կամքի վրա և ուզում են Փրանսական ժողովրդէ վտաքն ու ձեռքը կապել: Այս տակտիկան բղխում է իտալական ու գերմանական Փաշիզմի հետ համաձայնելու քաղաքականութեան հենց ելութիւնից:

Փաշիզմը—դա ժողովրդէ ամենավտխերիմ թշնամին է: Յետէ յեվրոպական վտրեւ յերկրի կառավարութիւն համաձայնութեան և դալիս պատերազմի, բարբարոսութեան և խալարամոլութեան Փաշիստական ուժերի հետ, ապա նա անխուսափելիորեն կանգնում է իր յերկրի Փաշիզացման ուղու վրա, իր ժողովրդէ շահերին դալաճանելու ուղու վրա:

ԻՆՏԵՐՎԵՆՅՈՒՆ ԻՍՊԱՆԻԱՅՈՒՄ

Այսպիսով, բրիտանական կոնսերվատորները նոր դարկ տվին ապրեսիայի ակտերին Յեվրոպայում: Կարեւորագույն հետեանքները—իտալո-գերմանական ինտերվենցիայի հսկայական ուժեղացումը Իսպանիայում, Ալստերիայի դրալումը Գերմանիայի կողմից, Գերմանիայի ճնշում գործ գնելը Չեխոսլովակիայի վրա և Լիտվայի լեհական շանտաթը:

Անգլիական կառավարութեան կուրսը փոխվելուց անմիջապէս հետո Հիտլերն ու Մուսոլլինին Իսպանիա փոխադրեցին հսկայական տեխնիկական ուժեր, մոտորացված դիվիզիա, ալիացիա և լուրջ հարձակում ծալալեցին արագոնյան Ֆրոնտի վրա, ձգտելով ճեղքել—անցնել դեպի Միջերկրականի ծովեզերքը, Կատալոնիան կտրել հանրապետական Իսպանիայի մնացած մասից և Լիբրիդայի վրա կատարելիք միաթամանակա հարձակմամբ Կատալոնիան ծունկի բերել: Խռովարարներին ու ինտերվենտներին հա-

Ջողվեց գրավել Վինարոսը և կտրել Կատալոնիան հանրապետական իսպանիայի մնացած մասի հետ միացնող յերկաթուղային ու խճուղային ճանապարհները: Սակայն նրանց չհաջողվեց կտրել Կատալոնիայի դիմադրությունը, չնայելով այն բանին, Վոր դեպի Կատալոնիայի մայրաքաղաք Բարսելոնան տանող ուղղությամբ վրա գտնված բոլոր խոշոր քաղաքներն ու բնակավայրերը (Ֆրագա, Լերիդա, Գանդես, Տորտոսա և Մորելյա) Փաշխտների հրետանու և ավիացիայի կողմից վերածված են ավերակներին մի կույտի, իսկ Բարսելոնան յենթարկվում և ամենապատահելի ուժեղացող թուրքերի: Իսպանական ժողովրդի դեմ են նետված ռազմական խոշորագույն ուժեր և իմպերիալիստական յերկու պետությունների՝ Գերմանիայի և Իտալիայի ամենաժամանակակից ռազմական տեխնիկան:

Կատաղի ինտերվենցիայի այս սանձարձակությունն ամենևին էլ չի վրդովում բրիտանական քաղաքականությունը դեկավարներին: Ընդհակառակը, նրանք կեղծավորաբար հայտարարում են, թե իրենց վոչինչ հայտնի չէ իսպանիայի քաղաքացիական պատերազմին Գերմանիայի և Իտալիայի կողմից ցուցարկած միջամտություն մասին:

Բրիտանական կոնսերվատորները վոչ միայն վարում են «չմիջամտելու» դավաճանական քաղաքականություն, վորը Փաշխտներին հնարավորություն է տալիս ինտերվենցիա ծավալել իսպանիայում և մի թևից ել սպառնալ անգլիական դաշնակցին— Ֆրանսիային: Բոլոր հիմքերը կան յենթադրելու, Վոր բրիտանական կառավարական շրջանները այժմ ամբողջությամբ կողմնորոշվում են դեպի Ֆրանկոյի հաղթանակը:

Այսպիսի քաղաքականություն անցկացնելով, Նեվիլ Զեմբեռենն ու իր կոլեգաները մխիթարվում են այն միամիտ նկատուածմներով, թե իբր Ֆրանկոյի հաղթանակից հետո իրենց կհաջողվի գերմանական ու իտալական զորքերը հետ կանչել իսպանիայից: Լոնդոնյան Սիտին հուլիսը դնում է այն բանի վրա, Վոր գեներալ Ֆրանկոն կհրապուրվի անգլիական դրամապարկերով: Ըստ յերևութին, այդ և պատճառը, Վոր այնպիսի կոնսերվատիվ քաղաքագետներ, ինչպես, որինակ, Պեյլ Կրոֆոր, անգլիական բանկերի թելադրանքով Ֆրանկոյին անվանում են «իր խոսքին տեր քաջ քրիստոնյա և ջենտլմեն»: Պետական դավաճանի, ծախվող գեներալի, հարբեցողի, Հոռմի ու Բեռլինի անմիջական ագենտի հասցեյին ասված այս կոմպլիմենտները պետք

և դիտել վորպես արեւմտիկ ունեւոր՝ արված լոնդոնյան բանկէ-
րի կողմից գններալ Ֆրանկոյին, վորին նրանք ցանկանում են
փոխ տալ անգլիական ամանդատուների գերամները:

Գններալ Ֆրանկոյին, իհարկե, կարելի չե գնել: Այս «քաջ
քրիստոնյան ու ջնտրմենը» պատրաստ ե դրամ վերցնել ամեն-
քից, ով կտա: Մակայն ի՞նչ հիմքեր կան յենթադրելու, թե Գեր-
մանիան ու Իտալիան հաշիւ կառնեն Սիտիի կողմից գններալ
Ֆրանկոյի վրա կատարած գերամական ծախսումներն ու կհրա-
ժարվեն Պիրենեյան թերակղզու վրա գրաված իրենց գլխաւորից:

1937 թվականի հունվարին Մուսոլինին ջնտրմենական հա-
մաճախութիւն կնքեց Անգլիայի հետ՝ Միջերկրական ծովի
արեւմտյան մասում գոյութիւն ունեցող գոութիւնը պահպանե-
լու մասին, և հենց անմիջապես դրանից հետո խաղաղական նա-
վահանդիստ Կադիքսում 10-հազարանոց խալալական դեսանտ ար-
ելջեցից: Հիտլերը խոստացել եր պահպանել Լոկարնոյի դաշնա-
գիրը, սակայն շատ շուտ խախտեց այն, զորքեր մտցնելով Հոե-
նոսի ապառազմականացված զոնան: Գերմանիան ապահովեց
Ալստրիայի անկախութիւնը և դրանից անմիջապես հետո իր
զորքերով Ալստրիան ոկուպացիայի յենթարկեց:

Յեթե ֆաշիստներն այդպես հեշտությամբ խախտում են
իրենց զորքերն ուրիշի հողը չմտցնելու իրենց խոստումը, ապա
ի՞նչ հիմքեր կան յենթադրելու, վոր նրանք վորեւ յերկրից հետ
կկանչեն իրենց զորքերը, յեթե նույնիսկ տան ել այդպիսի պար-
տավորութիւն:

Հույս դնել այն բանի վրա, թե Պիրենեյան թերակղզու վրա
հաղթանակ տանելու դեպքում Գերմանիան ու Իտալիան կմաքեն
իրենց գրաված տերիտորիան,— դատարկ իլյուզիաներ ու ցինիկ
խաբեյութիւն ե: Այդ իլյուզիաներին հակամետ չեն նույնիսկ
Փրանսական այն քաղաքագետները, վորոնք այնպիսի պատրաս-
տականությամբ գլխով հալանության շարժումներ օ են անում,
ունկնդրելով Լոնդոնից արվող խրատներին:

Ալստրիայի գրավումն ու Իսպանիայում ստեղծված դրա-
թիւնը Փրանսական դիպլոմատիային դրդեցին Լոնդոնի առջև
դնելու մի շարք փափկանկատ հարցեր: Փրանսական բուրժուա-
կան քաղաքագետները մոտավորապես այսպես են ձևակերպում
իրենց հայեցակետը անգլիացիների հետ վարած բանակցութիւն-
ներում. այժմ հարցը նրանում չե, թե Ֆրանկոն կհաղթի, թե
վոչ, այլ նրանում, վոր Ֆրանսիայի արեւմուտքում, Պիրենեյան

լեռներէ մօտ, ստեղծվում է գերմանո-խտալական մի բուռնցք. մինչև վերջին ժամանակներս մենք կարծում էյինք, վոր մի առանձին դժբախտություն չի լինի, յետե Ծրանկոն հաղթի, վորովհետև այնքան եւ շատ չենք համակրում հանրապետական Խոպանիային, սակայն այժմ, յերբ Գերմանիան սպառնում է բռնագերաւել Չեխոսլովակիան, վերին աստիճանի վտանգավոր է գերմանո-խտալական ինտերվենտներէ հաղթանակն Իսպանիայում:

Այս կերպ դատելով, Փրանսական քաղաքագետներն ու գլխավոր շտաբը, կարող է պատահել, առաջին հերթին արտահայտում են վերին աստիճանի վորոշակի ցանկություններ: Թե ինչի մասին է խոսքը, կարելի չէ դատել ըստ Փրանսական տաւելլ յուրջ քաղաքական գործիչների հրապարակած միջանի արտահայտությունների: Այսպես, որինակ, Փրանսական գեներալ Արմանդոն «Երոպ Նուվել» ժուռնալում (ընթացիկ տարվա մարտի 26-ի համարում) գրում էր հետեյալը.

«Կարո՞ղ ենք արդյոք մենք հուշս գնել խոստումների վրա, յերբ քիչ առաջվա գէպքերը մեզ նորից ցույց տվին, թե ինչ արժէն միջադպշին պարտավորությունները: Միայն ունալ յետաշխիւքները գին ունեն: Մինչդեռ, Իսպանիայում գտնվում է 600-ից մինչև 700 ժամանակակից ոտարերկրյա ինքնաթիռ և մոտավորապես գենքի բոլոր տեսակներէ 75 հազ. զինվոր: Հարկավոր չէ՞ արդյոք նախորդ նախապատրաստել Մենորկա կղզու և Ալիկանտե ու Կարթագեն նավահանգիստների ոկիւպացիան Փրանսական ուժերի կողմից, նախապես համաձայնեցնելով այս հարցը Բարսելոնի կառավարության հետ և, յետե հնարավոր է, նաև Բուրգոսի կառավարության հետ: Այս միջոցառումը մեզ համար կապահովեր կալը Որանժի ու Ալժիրի հետ (այսինքն՝ Ծրանիայի աֆրիկական գաղութների հետ), մինչև վոր խտալացիներն ու գերմանացիները բարեհաճեն թողնել Իսպանիան: Այս միջոցառումը կունենար նաև այն լրացուցիչ առավելությունը, վոր նա կզժվարացներ քաղաքացիական բնակչությանը ոմբակոծելը: Սակայն խոսք կարող է լինել միմիայն Փրանկո-անգլիական միատեղ ոկիւպացիայի մասին: Մեր դաշնակցի (Անգլիայի) կարևորագույն շահերը թելադրում են, վոր մեզ համար անհրաժեշտ է ապահովել 125-հազարանոց բանակի վոխադրության հնարավորությունը, վորը ներկայումս գտնվում է մեր Հյուսիսային Աֆրիկայում, ինչպես նաև Միջերկրական ծովի միջին-արևելյան մասի հետ մեր ունենալիք կապի ապահովությունը: Մեր դաշ-

նակցի համար, ինչպես նաև մեզ համար, հասել ե «Հոռոմ—Բեռլին առանցքի» կողմից կատարվող շրջապատման մանյովրներին հանդիսա, սակայն կանխատես, արի և իրական քաղաքականությամբ պատասխանելու մոմենտը»:

Այսպիսին են Ֆրանսական զենեքայի դատողությունները: Մենք կանգ չենք առնում նրա առաջարկների էություն վրա—դա առանձին և տվյալ դեպքում վճռողական նշանակություն չունեցող հարց է: Կարևոր է, վոր Ֆրանսական ռազմական շրջանները հասկանում են (և ի՞նչպես չհասկանան), վոր ստեղծված դրությունը պահանջում է վճռական ու պրակտիկ միջոցառումներ Ֆրանսիայի ամենամոխլական շահերի պահպանություն համար:

Սակայն յեթե զենեքայ Արմանգոյի դատողություններում կա առողջ միտք, ապա միևնույն ժամանակ նրանց մեջ իր արտացոլումն է դտել Ֆրանսական քաղաքականություն նաև թուլություն: Գենեքայը պնդում է այն բանի վրա, վոր Իսպանիայում կատարվող իտալո-գերմանական ինտերվենցիայի դեմ ձեռնարկելիք յուրաքանչյուր միջոցառում պետք է պարտադրաբար անցկացվի Անգլիայի հետ միատեղ: Սակայն, ինչպես հայտնի յե, անգլիական կառավարությունը ամենեկին ել մտադիր չէ պաշտպանել իր դաշնակցին ընդդեմ նրա թշնամիների:

Յեվրոպայում ստեղծված միջազգային բարդ իրադրություն մեջ նոր ուժով է դրսևորվում հանրապետական հերոսական Իսպանիայի՝ Փաշիզմի դեմ մարտնչողի, հանուն խաղաղություն, հանուն ամբողջ պրոգրեսիվ մարդկության գործի մարտնչողի գերը:

Պռուլարարներն ու ինտերվենտները չընկճեցին հանրապետականների արիությունը, պայքարելու նրանց կամքը և հաղթանակի հավատը: Հանրապետության պաշտպանունակությունը որորի վրա ուժեղանում է չնորհիվ հանրապետական կառավարություն ու բանակի վերակազմությունը:

Փաշիստներին հաջողվում է առաջ շարժվել կատաղի մարտերի և խոչորագույն կորուստների հետեանցով միայն: Այն վայրերի բնակչությունը, ուր վտոք են կոխում ինտերվենտները, դեմոնստրատիվ կերպով հեռանում են դեպի հանրապետական տերիտորիա:

Դեպի Փաշիստները տածած առելություն մատին և կռիվը շարունակելու անչեղ ձգտման մասին խոսում է հետևյալ փաստ—

առ. հանրապետական 5640 մարտիկ արեւելյան Փրոնտում տեղի ունեցած մարտերի ընթացքում կտրվեցին մնացած բանակից և քաջվեցին Ֆրանսիա: Ֆրանսական իշխանությունների կողմից կատարված հարցման ժամանակ 5400 մարդ ցանկություն հայտնեցին վերադառնալ հանրապետական բանակը՝ կոխվել չարունա-կելու համար:

Հանրապետության ամբողջ ընակչությունը ձգտում է դնալ Փրոնտ, վերադառնալ կոպի ատելի թշնամու դեմ: Դժվարություններ են առաջանում այս կամավորներին սպառազինելու վերաբերմամբ միայն:

Հանրապետական կառավարությունը անգլիական ու Փրանսական կառավարություններից վճռականորեն պահանջեց վերջ տալ չմիջամտելու կոմեդիային և հանրապետական որինական կառավարությանը հնարավորություն ընձեռել դնելու անհրաժեշտ դեմքը: Ժողովրդական ամենալայն մասսաներն Անգլիա-յում ու Ֆրանսիայում վճռականորեն պաշտպանում են հանրապետական Իսպանիայի այս արդարացի պահանջը: Ամենամոտ ապագան ցույց կտա, թե այս յերկրների հասարակական կարծիքին կհաջողվի՞ արդյոք ազդել Անգլիայի ու Ֆրանսիայի ղեկավար շրջանների վրա:

Համենայն դեպս, չնայած բոլոր դժվարություններին, հանրապետական Իսպանիան չարունակում է կռվել, վերադառնալ հաղթի:

ԱՎՍՏՐԻԱՅԻ ԲՈՆԱԳՐԱՎՈՒՄԸ

Յեթն Յեվրոպայի հարավ-արեւմուտքում անգլիական կառավարության քաղաքականությունը հասցրեց Փաշլիստական ինտերվենցիայի ուժեղացմանը, ապա Կենտրոնական Յեվրոպայում նրա անմիջական հետեւանքը հանդիսացավ ցինկի ագրեսիայի նոր ակտը—Ավստրիայի բռնադրավումը գերմանական Փաշլիզմի կողմից:

Փոփոխություն առաջ բերելով գերմանական բանակի ղեկավարության մեջ և նրա գլուխ կարգելով առաջել ագրեսիվորեն տրամադրված գեներալների, Հիտլերը փետրվարի 12-ին ավստրիական կանցլեր Շուլցիգին հրավիրեց իր ռեզիդենցիան՝ Բերստեսդադեն: Յերբ Շուլցիգը այս անսակցությունից հետո վերադարձավ Վիեննա, յեվրոպական շատ լրագրերում հաղորդագրություններ յերեւան յեկան այն մասին, թե ավստրիական կանց-

1671
ները Ավստրիայի նկատմամբ արված Հիտլերյան ղեկավարման
թշուղտներին հակահարված ե տվել: Սա ակնհայտնի սուտ մի
ինֆորմացիա չէր, վոր շրջանառության մեջ էր դրվել առաջին
հերթին Լոնդոնից: Գերմանական Փաշիպի բրիտանական զործա-
կիցները գիտակցորեն մոլորեցնում էին հասարակական կարծի-
քը, լուրեր տարածելով, թե Շուլցիգի վրա Հիտլերի կողմից
զործ դրած ճնշումը իրը թե ձախողման հանդիպեց: Այդ «սուտը»
նրա համար բաց թողին, վորպեսզի հանգստացնեն խաղաղության
ու ազգերի անկախության հուզված կողմնակիցներին, ագրեսո-
րին հնարավորություն տան ժամանակ շահելու: Այժմ, հասկա-
նալի չե, վոչ մի կասկած չկա այն բանում, վոր Բերտեոսդադեն-
նում տեղի ունեցած տեսակցությունը կանխորոշեց Ավստրիայի
ռազմական ոկիլոպացիան: Արդեն իսկ Բերտեոսդադենում տեղի
ունեցած տեսակցության ժամանակ Շուլցիգը, վորը ներկայումս
գտնվում է կալանքի տակ, գերմանական կառավարության ժա-
մանակավոր գերին էր:

Փարիզում հրատարակվող գերմանական «Փարիզեր ցայ-
տունգ» թերթը հրապարակեց ավստրիական Փաշիստներից մեկի
միանգամայն ճշմարտանման պատմվածքն այն մասին, թե ինչ-
պես է տեղի ունեցել Շուլցիգի տեսակցությունը Հիտլերի հետ:

A 9931
Յերբ Շուլցիգը իր չբախմբի հետ միասին ավտոմոբիլով
հասավ գերմանական տերիտորիան, սահմանում նրան դիմավո-
րեց Հիտլերի աղյուտանտներից մեկը, վոր զործուղված էր նրա
մոտ, և վորը դուրս յեկավ Դոլֆուսի սպանությանը մասնակից
ավստրիական մի Փաշիստ: Այս մանրամասնությունը պարզորեն
բնութագրում է այն մթնոլորտը, վորի մեջ ընթանում էին բա-
նակցությունները: Առաջին իսկ մոմենտից Շուլցիգին հասկանալ
տրվեց, վոր նրան կարող է միհակվել իր նախորդի վողբերգա-
կան ճակատագիրը, յեթե նա հակառակի գերմանական շանտաժին:

Նրա պատվին տրված բանկետը իրականում վախեցնելու
մի միջոց էր: Միակ հյուրերը, ըստ յերեւութին, սպաներ էին,
վորոնք չքողարկված ձևով հասկացրին Շուլցիգին, վոր իրենք
յեկել են մանյովրների, սակայն կարող են անհապաղ ներխու-
ժել Ավստրիա: Ամեն կողմից Շուլցիգին շրջապատում էին զոր-
քեր լիակատար սպառազինությամբ: Սակայն սա ամենին էլ
պատվո պահակ չէր: Հիտլերը դրեց իր պայմանները: Յերբ
Շուլցիգը փորձեց հենվել իր կառավարության հետ խորհրդակ-
յելու անհրաժեշտության վրա, Հիտլերը ցինիկորեն նրան պա-

տասխանեց, վոր այս անգամ նա չի կարող հույս դնել արտասահմանի ոգնության վրա: Յեւ, իրոք, իր հարցումների համար Շուշնիզը խուսափողական պատասխան ստացավ Անգլիայից ու Ֆրանսիայից:

Վերադառնալով Վիեննա, Շուշնիզն անպայման արդեն դիտեր, թե ինչպիսի հետագա ընթացք կունենան դեպքերը: Նա, ի միջի այլոց, այդ բանը պարտադրոք եր իմանալ ե'լ ամէլի առաջ, վորովհետեւ, ըստ յեվրոպական մամուլի միջանի հաղորդումների, դեռեւս 1938 թ. հունվարին վիեննական կառավարութեանը նախազգուշացված եր, վոր Հիտլերը վերցնում ե Ավստրիան ուղղակի բռնադրավելու կուրս:

Վորպես նշանակալից պատմական մանրամասնութիւն, վորը բնորոշում ե Գերմանիայի կողմից Ավստրիան բռնադրավելու իրադրութիւնը, հանդիսանում ե այն փաստը, վոր այն մոմենտին, յերբ գերմանական զորքերն անցնում եյին աւստրիական սահմանը, Փաշխտական Գերմանիայի արտաքին գործերի մինիստր Ռիբրենտրոպը գտնվում եր անգլիական պրեմիերի մոտ վորպես հյուր: Յերկուսն ել, անտարակույս, դիտեյին, թե ինչ ե կատարվում Ավստրիայում:

Յեվրոպական քաղաքականութեան լոնդոնյան դիրիժորները չիորձում եյին թուլացնել այս փաստի նշանակութիւնը, սակայն նույնիսկ նրանց բացատրութիւնները վերին աստիճանի ցուցանշական են: Յեվրոպական մամուլում մի հաղորդադրութիւն հրապարակվեց, վորը համաձայն անգլիական մինիստրի հետ Ռիբրենտրոպի ունեցած տեսակցութեան ժամանակ անգլիական մինիստրը վորպես թե անհանգստութիւն ե արտահայտել Ավստրիայի վրա կախված սպառնալիքի առթիւ: Սակայն Ռիբրենտրոպն իրր թե հանգստացրել ե իր անդլիական բարեկամներին: Նա վոչ միայն նրանց հավաստիացրել ե, վոր յերկուղը հիմնադրված չե, այլև նրանց առաջարկել ե միանալ Բեռլինի հետ հեռախոսով՝ համոզվելու համար, վոր գերմանական կառավարութեան մտադրութիւնները մաքուր ու անմեղ են:

Արտաքին գործերի անգլիական մինիստրը ամէլորդ համարեց ստուգել Ռիբրենտրոպի խոսքերը և շտապեց հավատացնել աւստրիական կանցլերին, վոր նա կարող ե յերկուղ չկրել գերմանական զորքերի ներխուժման առթիւ: Դաւաճանական այս խորհուրդը լորդ Գալիֆաքսը տվեց ցերեկվա ժամը 4-ին, իսկ յերեկոյան ժամը 9-ին Լոնդոնում հայտնի դարձավ, վոր գերմա-

նական զորքերն արդեն զտնվում են Ալստրիայի տերիտորիա-
յում:

Այս հաղորդադրությունները նպատակ ունեյին արդարաց-
նելու Չեմբեռլենի ու Գայլիֆաքսի վարքագիծը, թեև դժվար չե
հասկանալ, Վոր այդ հաղորդադրություններն ինքնին բավարար
հանցանշան են ծառայում, Վոր հաստատում և անդլիական մի-
նիստրների ու ֆաշիստական զավթողների ընկերակցությունը:
Մանալանդ Վոր Չեմբեռլենն ու Գայլիֆաքսը կարիք էլ չունե-
լին Ռիբբենտրոպի կողմից արվող հանդստացուցիչ հավաստիա-
ցումների կոմեդիային, քանի Վոր նախորդ ամեն բանի տեղյակ
էին և Գերմանիայի կողմից Ալստրիան բռնադրավելու պլանը
որհնել էին:

Այն յերեք ուլտիմատումները, Վոր Հիտլերը հաջորդաբար
ներկայացրել էր ավստրիական կառավարությանը, ամենամա-
քուր անսակի պրովոկացիա էին: Զուր չեք, Վոր մեկ պահանջը
բավարարելուն անփնջապես հետևում էր մյուսը: Վիեննայում
հեշտությամբ պիտի հասկանային այս ուլտիմատումների խկա-
կան բնույթը: Չե՞ Վոր 1914 թվականի համաշխարհային պատե-
րազմն սկսվեց այն բանից հետո, յերբ Վոր արտաքին զործերի
ավստրո-հունգարական մինիստր գերաֆ Բերստոլցը Սերբիային
ուլտիմատում ներկայացրեց, նախապես խմանալով, Վոր այն ան-
հնար և բավարարել:

Զնայելով ավստրիական կառավարության հնազանդությա-
նը, Հիտլերն շտապեց գերմանական զորքեր ուղարկել Ալստրիա,
վերոլհետե նա վախենում էր առաջիկա ժողովրդական քվեար-
կությունից: Ալստրիայի յուրաքանչյուր բնակչի համար պարզ
էր, Վոր Հիտլերի ազենտներն իրենց սեփական ուժերով ի վի-
ճակի չեն իշխանություն նվաճել կամ թեկուզ լուրջ յելույթ
կազմակերպել ընդդեմ յերկրի անկախության: Գերմանիայի կող-
մից Ալստրիան սկիռապալայի յենթարկելուն նախորդած որերին
ժողովրդական ամենալայն մասսաների մեջ տիրող տրամադրու-
թյունների մասին վկայում են թեկուզ հենց հետեյալ փաստերը.
ավստրիական բանվորները 48 ժամվա ընթացքում հալաքեցին
ավելի քան 1 միլիոն ստորադրություն հոգուտ Ալստրիայի ան-
կախության ու ազատության: Գյուղացիական կազմակերպու-
թյունները համերաշխորեն արտահայտվեցին հոգուտ միեմույն
լողունդների: Տրամադրությունը յերկրում այնպիսին էր, Վոր
1938 թ. մարտի 13-ի համար նշանակված «հանրաքվեն», անկաս-

կած, ցույց կտար, վոր ավստրիական ժողովրդի 80%-ից վնշ-
պահաս մասը տրամադրված է ընդդեմ Յերրորդ կայսրութեանը
միանալուն:

Ինչպիսի կեղծ վիաստարկումների ու դեմադրական պրիմ-
ների եւ վոր դիմելու լինեն գերմանական Փաշխտները, նրանք
չեն կարող թխտել այս վիաստը: Յեթե նրանք հույս դնելու լի-
նեյին այն բանի վրա, վոր ավստրիական բնակչութունը կքվե-
արկի հոգուտ Գերմանիային միանալուն, ապա Բեռլինը չեր շտա-
պի զորքեր ուղարկել Ավստրիա:

ԶԵ՞ վոր ավստրիական կառավարութեան կաղմի մեջ վորպես
ներքին դործերի մինիստր մտնում եր Զեյս Ինկվարտը—Հիտլե-
րի ուղղակի ագենտը: Ավստրիական Հիտլերականների կաղմա-
կերպութունը վիաստորեն լեզալացված եր և նրանց աղիտացիան՝
թուլլատրված: Հետեապես, գերմանական Փաշխտներն իրենց
ձեռքին ունեյին ամենաիրական միջոցներ, վորպեսզի կարողա-
նային իրենց կողմը գրավել «Հանրաքվեյին» մասնակցողների
ձայները: Այնուամենայնիւ, այդ քվեարկութունը կանխելու հա-
մար Գերմանիան ամենակոպիտ, ամենաանպատկառ կերպով
խախտեց ավստրիական սահմանների անձեռնմխելիութունը և
Փաշխտական կոչի տակ ջախջախեց Ավստրիայի անկախութուն-
նը: Ի՞նչ արժեք ունի սրանից հետո ռայխստագի ընտրութուն-
ների ու «Հանրաքվեյի» կոմեդիան, վոր գերմանական Փաշիդ-
մը ասրելի 10-ին կաղմակերպեց գրավված Ավստրիայում:

Վոր գերմանական Փաշխտներն Ավստրիան դիտում էին
վորպես մի յերկիր, վորը պետք եր գրավել, այդ մասին և խո-
սում թեկուղ հենց այն վիաստը, վոր Ավստրիայի տերիտորիան
էյին փոխադրված շատ նշանակալից ռազմական ուժեր: 250 հա-
զար մարդուց բաղկացած գերմանական մի բանակ՝ մարտական
լիակատար պատրաստութեամբ, **տունլադն 50 հազար** մարդուց
կաղմված զարչնագույն բանդաներով ուժեղացված, գրավեց
Ավստրիան, վոր ուներ 6½ միլիոն բնակչութուն: Միմիայն
վիեննա մտալ մոտորացված մեկ դիվիզիա: Ռազմական տերո-
գրոմում առաջին իսկ որերին ցած իջան ավելի քան հարյուր
հատ ծանր ռմբակիրներ: Ոկիուպացիոն զորքը 8 անգամից ավել-
ի յեր գերազանցում Ավստրիայի իրեն զինված ուժերից և կաղ-
մում է Գերմանիայի մինչպատերազմյան ամբողջ բանակի մո-
տավորապես 50%-ը:

Ավստրիայի ռիկուպացիայից հետո յերկրում ծավալվեց Փա-

շխտական հրեշային տեռոր: Սկսվեցին շուրջկայները—խուզարկության եյին յենթարկվում թաղ թաղի հետեւից, տուն տան հետեւից, բնակարան բնակարանի հետեւից: Սկսվեց մասսայական փախուստ Վիեննայից ու գալառներից: Փախուստն այնպիսի լայն չափեր ընդունեց, վոր յեվրոպական մի շարք յերկրներում և նույնիսկ ԱՄՆ-ում անց են կացվում հասուկ միջոցառումներ ավստրիական փախստականներին ոգնություն ցույց տալու համար:

Միաժամանակ Վիեննայով անցավ ինքնասպանությունների ալիքը: Մարգիկ կյանքի հետ հաշիվները վերջացնում եյին ընտանիքների ու հարազատների հետ մեկտեղ: Շատ ինքնասպանություններ, վորոնց մասին հաղորդվում եր ֆաշիստական մամուլում, իրականում ուղղակի դուրս եյին գալիս հետլերիզացիայի հակառակորդների սպանություններ:

Այս իրադրության մեջ գերմանական ֆաշիզմը «Ժողովրդագական քվեարկություն» եր բեմադրում: «Ժողովրդական քվեարկության» անցկացման Բեռլինի լիազոր Բյուրիկը միանգամից բացեց խաղաղդիթերը, յերբ իր կոչի մեջ հայտարարեց, թե այն հարցը, վոր գրվում ե Ավստրիայի գերմանական բնակչության քվեարկությանը, ըստ ելության ձևակերպվում ե հետեյալ կերպ. «Գերմանացի՞ր յես դու արդյոք»:

Դեռևս մինչև ապրիլի 10-ի «քվեարկությունը» Ավստրիան հայտարարվեց Գերմանիայի մի մասը, ավստրիական բանակը մտցվեց գերմանականի կազմի մեջ, ավստրիական բանակի փոսկու պաշարները դուրս տարվեցին Բեռլին: Ավստրիայում թողնված չե ինքնավարության նույնիսկ յերեութականությունը: Այն յերկիրը, վոր յերբեք մտած չի յեղել Գերմանիայի կազմի մեջ, պարզապես փոխարկված ե գերմանական պրովինցիայի՝ առանց իրավունքների, առանց ֆինանսական միջոցների—ֆաշիստական պետության մնացած մասերի հետ համասար հիմունքներով:

Սրանից հետո տեղի ունեցավ այսպես կոչված «հանրաքվեն», վորը պետք ե ցույց տար, թե Ավստրիան «կամովին» միացել ե Գերմանիային: Ֆաշիստական տեռորի, դեմագոգիայի ու սրիկայության աղարատը տվեց հիտլերականներին պիտանի հետևանքները: Ավստրիայի բռնադատվումը սրբազործվեց գետտապոյի ջանքերով: Բնորոշ ե, վոր նույնիսկ ոտարեկրյա բուրժուական մամուլը լուրջ հետաքրքրություն չցուցարեց

դեպի դերմանական «Հանրաքվեյի» ավարտման հարցը: Բեռլինում նախապես հեղինակված թվերը վոչ վոք չի դիտում վորպես Յերրորդ կայսրության, իսկ առավել ևս հենց նոր բռնադատված Ավստրիայի բնակիչների տրամադրությունների խակական ցուցանիշ: «Վոչ վոք չի հավատա,—դրում եր Ֆրանսական լրագրի «Պոի փարիզյենը»,—վոր 100 ավստրիացուց միմիայն մեկը բացասական քվե տված լինի»:

Այլևի մեծ ուշադրության, քան թե քվեարկության վոչինչ չասող կեղծված թվերը, արժանի յեն այն ճառերը, վոր նախքան ձայնավոթյունն արտասանում եյին Փաշխտական զանազան պարագլուխներ: Ռայխստագում փետրվարի 21-ին Հիտլերի արտասանած ճառն արդեն, վորին մենք կանցնենք քիչ հետո, ցույց տվեց, վոր դերմանական Փաշիդմը, վայր դնելով բոլոր դեմադրողիական դիմակները, հանդես ե դալիս բացահայտ իմպերիալիստական լողոնալերով ամենացինիկ ձևով: Հենց այս բնորոշ դիժն ունեյին նաև այն ճառերը, վոր արտասանվում եյին «Հանրաքվեյի» նախորդակին, 1938 թ. ապրիլի 10-ին: Գերբըլսը պարծենում եր նրանով, վոր պրուսական կոչիկը յերեսց վիեննայի փողոցներում, և չգերազանցված լիտիությամբ «Հանրաքվեյի» բեմադրությունն անվանում եր «Յեյրուսայի յերեսին հասցված հարված»:

Գերմանական Փաշխտները «Հանրաքվեն» միանդամայն ակնհայտնի կերպով դիտում են վորպես նոր արտաքին-քաղաքական ավանդուբանների համար յեկակետային մոմենտ, մանավանդ վոր Ավստրիայի բախտի հարցը վորոշված եր բռնի ճանապարհով, «Հանրաքվեյից» անկախ:

Հիտլերը ցանկանում ե կարճ ժամկետում Ավստրիան փոխարկել հուսալի թիկունքի, վորպեսդի սկսի ռադական նոր ավանդուբաններ: Սակայն այս բանը նրան դժվար թե հաջողվի: Ավստրիայի կոմկուսակցությունը ամբողջ ժողովրդի կարծիքն ե արտահայտում, յերբ ասում ե. «Թո՛ղ դերմանական Փաշխտներն իմանան: Թո՛ղ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը լսի: Ավստրիական ժողովուրդը յերեք չի ճանաչի այդ ոտարեկրյա տիրապետությունը, վորը հենվում ե ավինի ու տանկի վրա»: Ոտարեկրյա վարձկանների կողմից կատարվող ճնշումը կհամախմբի ավստրիական ամբողջ ժողովրդին: Յեյ յեթե այսօր, չնորհիվ անդլիական կոնսերվատորների դավաճանական դերի, Հիտլերի կողմից Ավստրիայի վրա հարձակվելու համար իրադրու-

առնչութիւն չունի Գերմանիայի հետ, Հիտլերը հանդես յեկաւ Վորպես անկեղծ իմպերիալիստ: Նա պահանջում էր Չինաստանի ստրկացումը և պնդում էր այն բանի վրա, վորպեսզի ճապոնական ռազմականութեանը գործողութիւնների լիակատար ազատութիւն վերապահվի Չինական հանրապետութեան վերաբերմամբ: Հիտլերն արտահայտվեց հոգուտ իմպերիալիստական դիւլատիչների միջև Չինաստանը բաժանելուն: Ինքնին հասկանալի չէ, Հիտլերն ե՛լ ավելի ագրեսիւ էր տրամադրված, յերբ գործը վերաբերում էր այն յերկրներին, վորոնց բռնադատման մեջ Գերմանիան անմիջականորեն չահադրգուված էր: Անդուսպ ագրեսիան և բնորոշում Փաշիստական Գերմանիայի բոլոր արտաքին-քաղաքական միջոցառումները:

Սակայն սրանից ամենևին ել չի հետևում, վոր զալթողական սլանները հանդիսանում են վորպես Փաշիստական Գերմանիայի ուժի արտացոլում: Այս բանը պետք է հաշիւ տանել, անայիցի յենթարկելով Փաշիստական ագրեսորների ու նրանց աջակիցների քաղաքականութիւնը:

Հիտլերը հանդես յեկաւ վոչ միայն զալթողական լողուններով: Նա քիչ ուշադրութիւն չնւիրեց նաև ներքին-քաղաքական հարցերին: Իր ճառի այս մասում Հիտլերը մեջ բերեց մի շարք թվեր, վորոնք պիտի վկայեյին այն մասին, վոր Գերմանիայում աճում և ռազմական արդյունաբերութիւնը: Իբրոք, ռազմական արդյունաբերութիւնն և Գերմանիայում աշխատում լինի թափով: Սակայն այս հանրահայտ փաստով չի սպառնում ամբողջութեամբ վերցրած գերմանական եկոնոմիկայի դրութեան հարցը:

Յուցանշական է, վոր, թվարկելով թվերի անվերջ շարքեր, ընդհուպ մինչև ավտոբուսներով փոխադրվող ուղևորներին թիւիլ, և յուրաքանչյուր տարի Գերմանիա ուղարկվող նամականքի թիւիլ,—Հիտլերը վոչ մի թիւ չբերեց սպառման միջոցների տրամադրութեան մասին, աշխատաւարձի ֆոնդի և Գերմանիայի պարենային բալանսի մասին:

Յեթև Հիտլերը սիրտ աներ հրապարակել տվյալներ ռազմական միջոցների արտադրութեան մասին, ապա նա ստիպված կլինէր հայտնել, վոր այդ արտադրութիւնը գտնվում և 1929 ճրդ-նաժամային թվականի նախարդակի վրա: Ըստօրում արտադրանքի մեծ մասը գնում է բանակը հայթայթելուն, մինչդեռ բնակչութիւնն այդ տարիների ընթացքում աճել և: Միան-

գամայն ակնհայտ է, վոր Փաշխատական տիրապետութեան ժամանակի ընթացքում ազդարնակութեանն սպառնալից լայն առարկաներով ավելի վատ է մատակարարվում, քան առաջ:

Յեթե Հիտլերը մտադրվեր թվեր բերել Գերմանիայի դուրդատնետեսութեան դրութեան մասին, ապա նա պետք է խոստովաներ, վոր 1937 թվականին ցանքի տարածութեանը 1932 թվականի համեմատութեամբ կրճատվել է մոտավորապես մեկ միլիոն հեկտարով վոչ միայն ի հաշիվ հողերը ղինվորական վարչութեանը հանձնելու (մասնավորապես ակրոգրոմներ, սահմանամերձ ամրութեաններ, ավտո-ստրադներ կառուցելու համար), այլև մանր ու միջակ դուրդացիութեան քաջբայման հետեանքով:

Հիտլերն ստիպված կլիներ հայտնել յերկրի բնակչութեանը, վոր Փաշխատական դիկտատուրայի ժամանակի ընթացքում բերքատվութեանը նշանակելիորեն ընկել է, վոր նշանակելիորեն պակսել է խոզերի ընդհանուր թիվը և վոր անասունների համաճարակն ընդունել է հրեշավոր չափեր՝ գերմանական դուրդատնետեսութեան գեղարդացիայի հետեանքով: Յեթե մենք 1932 թ. բերքը համեմատելու լինենք 1937 թ. բերքի հետ, ապա կտեսնենք, վոր հատիկավոր կուլտուրաների բերքը քչացել է գրեթե 3 միլիոն տոննով:

Հիտլերը վերին աստիճանի հասկանալի պատճառով վոչ մի խոսք չասաց աշխատավարձի մասին: Ինչ թիվ էլ վոր նա բերելու լիներ, նա չեր կարողանալու գերմանական բանվորներին մոռանալ տալ, վոր նրանց ստացած նոմինալ աշխատավարձն իջեցված է, վոր նրանց բանվորական որն ավելի յերկարատե է ու ավելի ինտենսիվ, իսկ բանվոր դասակարգի ունեւթեան ամրողութեամբ վերցրած չի գերազանցում 1933 թվականի, այսինքն ամենախորը ճգնաժամի թվականի յեկամուտին:

Հիտլերի այս մեջ չբերած թվերի մեջ էլ հենց պարունակվում է Հիտլերի ավանտյուրիստական արտաքին քաղաքականութեան և Փաշխատական ագրեսորների առջև անդլիական կոնսերվատորների կապիտուլացիայի բացատրութեանը:

Կասկածի յենթակա չէ, վոր գերմանական Փաշիզմի արտաքին-քաղաքական ավանտյուրաների մեղալի հակառակ յերեսը՝ դա գերմանական Փաշիզմի ներքին-քաղաքական տնտեսական ծրագրի անտնկութեանն է, վորն սպառնում է սոցիալական խոչոր կոնֆլիկտներով: Զուր չէր, վոր Ալստրիան բռնագրավելուց անմիջապես հետո Հիտլերն իսկույն ևեթ գերմանական ժողո-

վերջից նորից պահանջեց տրամադրել իրեն չորս տարի գերմանական տնտեսությունը կարգի բերելու համար: Նման պահանջով նա հանդես յեկավ սրանից հինգ տարի առաջ, յերբ անցավ իշխանության դուռն: Այժմ ֆաշիստական դիկտատորը պահանջում է նոր տարիկետում:

Ֆաշիստական Գերմանիայի տնտեսության այն ճյուղերը, վորոնք անմիջականորեն կապված են ռադիական արդյունաբերության ու պատերազմի նախապատրաստման հետ, իրոք աշխատում են լիակատար բեռնվածությամբ, սակայն ամբողջությամբ վերացրած գերմանական եկոնոմիկան դռնվում է փակուղու մեջ:

Ֆաշիզմի տնտեսական քաղաքականության փլուզումը սկսում է արտահայտվել նաև այն ընադավառներում, վորոնք մինչև այժմ հանդիսանում էին վորպես սպառազինման քաղաքականության անցկացման հիմնական աղբյուրներ: Արդեն իսկ 1938 թ. մարտին ռայխսբանկի նախագահ Շախտը մի ճառ արտասանեց, վորի մեջ ասաց, թե գերմանական սպառազինումների ֆինանսավորման հիմնական աղբյուրներից մեկը՝ կարճաժամկետ վարկերն սպառված են: Նա մատնանչեց, վոր «կարճաժամկետ վարկերի դարձացումն այսուհետև չպետք է գերադանցի այն շրջանակներին, վորոնք ֆիքսացիայի յեն յենթարկված արտադրանքի չափերով»: Շախտի մյուս արտահայտություններից սլարդ կերպով յերևում է, վոր գերմանական խոշոր արդյունաբերական շրջանները յերկյուղ են կրում, վոր չլինի թե բանը հասնի մինչև բացահայտ ինֆլացիան:

Ավելի մեծ դժվարություններ են ծագում նաև մի այլ տեղամասում, վորը կապված է սպառազինումների հարցերի հետ, — գերմանական արտաքին առևտրի բնադավառում: Արդեն իսկ 1938 թ. հոկտյարին Գերմանիան պատկիվ բախնո ուներ: Փետրվարին առևտրական բալանսի պատկիվ մեծացավ: Նախնական հանրադրումները տալով, կարելի յե համարտել, վոր գերմանական եքսպորտը՝ սկսած 1937 թ. հոկտեմբերից սխտեմառիկորեն ընկնում է: Այլ խոսքով, Գերմանիային սպառնում է սպառազինումները ֆինանսավորելու՝ ինչպես ներքին, նույնպես և արտաքին աղբյուրների սպառում:

Գերմանական ֆաշիզմի ներքին-քաղաքական ու տնտեսական փլուզման ցուցանիշներից մեկն է հանդիսանում Շախտի հեռանալը Գերմանիայի ժողովրդական տնտեսության մինիստրի պառից: Շախտի հիմնական գիծը, բացի պետական պարտքերը վճարելուց խուսափելու արվեստից, հանդիսանում է ընկղմվող

չողենալը ժամանակին թողնելու ընդունակությունը: Գեոևս Վալմարյան հանրապետության ժամանակ Շախտը դըսեորեց իր ձիրքերը, դուրս դալով դեմոկրատական կուսակցությունից այն մոմենտին, յերբ կուսակցությունը դեռևս բալականաչափ ուժեղ ֆրակցիա ուներ ռալխատադում: Շախտն իր հաշիվների մեջ չախալից. դեմոկրատական կուսակցությունն է՛լ ալիլի առաջ քայլալից, քան Վալմարյան հանրապետությունը:

Հաշիլի առնելով Շախտի անձնական առանձնահատկությունները, կարելի յե վոչ առանց հիմքի յենթադրել, վոր 1938 թ. նախորդակին հիտլերյան կառալարության կադմից նրա հեռանալը հանդիսանում ե վորպես ցուցանիշ Փաշխատական Գերմանիայում աճող անբարեկեցության:

Ե՛լ ալիլի նշանակալից լուրջ ցուցանիշ ե հանդիսանում դերմանական բանակի հրամանատարության ճշնաթամը, վորն արտահայտիլից ռադմական միլիտորի—ֆելդմարշալ Բլոմբերգի հրաժարականով, դեներալիտետի մի շարք ականալոր ներկայացուցիչների արձակմամբ ու կալանալորմամբ, սպայական կադմի դամամբ:

Այս բոլոր վիստերը մեզ թուլատորում են պատասխանել այն հարցին, թե ինչ պատճառներ են դրդում դերմանական Փաշիզմին դեպի նորանոր արտաքին—քաղաքական ալանտյուրաներ: Մաստաների աղքատացումը, դյուղատնտեսության քայքայումը, թանգության հսկայական աճումը, համատնտեսական ալիտաացման պլանների ձախողումը, սպառադինումները ֆինանսալորելու աղբյուրների աստիճանաբար սղառումը,—այս ամենը միասին վերցրած պալմանալորում ե Փաշխատական Գերմանիայի հետդհեակ աճող աղբեսիլությունը:

Հենց նույն պատճառներն ել վորպես բացատրություն են ծառայում Փաշխատական Իտալիայի արտաքին քաղաքականության ալանտյուրիստական կուրսի համար: Իտալիայի ֆինանսական ու տնտեսական դիրքը, առանց բացառության բոլոր ոտարերկրյա դիտողների վկայության համաձայն, դտնլում ե ծայր աստիճան կրիտիկական մակարդակի վրա:

Հարեչատանյան ալանտյուրան Իտալիային հսկայական զոհեր արժեցալ կ վոչինչ չալից նրան: Հարեչատանը վերջնականապես արժեցալ կ վոչինչ չալից նրան: Աղբանքների արտահանության պլաններից նալանել հհալողվից: Աղբանքների արտահանության պլաններից վոչինչ չատացվից, վորովհետե մարդ չկա, վորին ծախես այդ աղբանքները, վոչինչ չատացվից նաև «ալիլորդ» մարդկանց դադթեցնելու պլանից: Վոչինչ չատացվից հանաժոնների հանուլթի

պլանից, վորովհետեւ այդ հանածոներին համեմել չհաջողվեց : Չարդարացան նաեւ Իսպանիայում արաղորեն հաղթանակ տանելու հաշիվները, այն հաշիվները, թե Իսպանիայի ինտերվենցիան կծածկի հարեչական ավանտյուրայի վնասները :

Իտալիայի թուլացման ամենալավ ապացույցը հանդիսանում է այն փաստը, վոր Մուսոլինին պետք է համաձայնէր Ալատրիայի բռնադրամանը Գերմանիայի կողմից : Դեռեւս 1934 թվականին, յերբ դերմանական Փաշխտները Ալատրիայում խռովություն սարքեցին, Մուսոլինին իր զորքերը չարժեց դեպի Բրեններ, դեպի ալատրո-իտալական սահմանը : Իսկ 1938 թվականին իտալական սահմանապահակն ստիպված եր ստորաքաղաքում վորջուցել դերմանական հափշտակիչներին :

Իտալիայի դիրքը Կենտրոնական Յեւրոպայում ներկայումս բնորոշվում է, ըստ Մուսոլինիի սեփական խոստովանության, հետեյալ կերպ. «Յեթե հնարավորություն չկա հակադրելու վորեւս դեպքի, ալեկի լավ է, վոր այդ դեպքը տեղի ունենա առանց մեզ և վոր մեր գեմ» :

Այս խոսքերը ծածկում են Իտալիայի կողմից հարավ-արեւմելյան Յեւրոպայում իր դիրքը հանձնելը, եքսպանսիայի նախկին պլաններից հրաժարվելը, վոր առաջ է յեկել սեփական թուլության դիտակցությունից :

Ապրիլի սկզբին Մուսոլինիի արտասանած ճառը հանդիսացավ վորպէս իտալական Փաշխոմի ներքին-քաղաքական ու տնտեսական սնանկության նոր իլյուստրացիա : Մուսոլինին լիակատար վորոշակիությամբ հայտարարեց, վոր իտալական Փաշխոմի ամբողջ ներքին ու տնտեսական քաղաքականության միակ բովանդակությունն ու միակ նպատակը հանդիսանում է պատերազմ նախապատրաստելը :

Յեթե ուշադրությամբ դիտենք վերջերքս տեղի ունեցող անդլո-իտալական բանակցությունները, ապա դժվար չի լինի նկատել, վոր Չեմբերլենի հետ վարած բանակցությունների մեջ Մուսոլինիի հիմնական արդումնաւորում—դա ինքնասպանությամբ սպառնալն է : Մուսոլինին բրիտանական կոնտերվատորներին սպառնում եր, վոր յեթե նրանք Փաշխտական Իտալիայի հետ համաձայնության չզան, ապա կա՛մ ներքին-քաղաքական սնանկացումը Փաշխտական ռեժիմի փլուզում կառաջացնի, կա՛մ թե Փաշխտական Իտալիան, վախենալով ներքին կատաստրոֆից, սանձաւրւած կանի արտաքին-քաղաքական կատաստրոֆը :

Դեռեւս հարեչստանյան ավանտյուրիայի ժամանակ, այն մոմենտ

տին, յերբ ընդդեմ Իտալիայի հայտարարվեցին տնտեսական ու ֆինանսական սանկցիաներ, կարելի յեր նկատել նման արդու-մեկնաների ազդեցությունը բրիտանական կոնսերվատորների վրա :

Ներկայումս ֆաշիստական Խաղիայի ու ֆաշիստական Գերմանիայի ներքին-քաղաքական դժվարությունները ե՛լ ավելի ուժեղին են դրսևորվում: Բրիտանական կոնսերվատորներն ե՛լ աւելի մեծ դիժումներ են անում ֆաշիստական ագրեսորներին: Անգլիայի աշակույթյունը ֆաշիստական աճող ագրեսիային՝ հակառակ Բրիտանական կայսրության շահերի, իր պետական շահերին դալամճանելը կատարվում է հանուն դասակարգային շահերի:

Փաշխտական ռեփորմի խորտակումը Իտալիայում ու Գերմանիայում հասցնե՞ր սոցիալիստիկոսներին վերստին Յուլիուս Գրոմբոմբի հաճելի չէին վրձնել Լեդի Ստորի, վրձնել Չեմբերլենի, վրձնել Կլայվելենում հավաքվող ամբողջ կլիկայի ճաշակին։ Մուսոլինին ու Հիտլերը անողորմ տեղերի, դաժան շահագործման, անգուցարանական և կեղտոտ խարեյության ուղեւթյամբ իրենց ժողովուրդներին ներգրավում են ռազմական կատաստրոֆի մեջ, միայն թե պահպանած լինեն Ֆինանսական կապիտալի տիրապետութեանը։ Այդ իսկ նպատակին հասնելու համար բրիտանական քաղաքականութեան ղեկավարները չմիջամտելու անամոթ կոմեդիայի, Փաշխտական թալանին բացահայտ կերպով աջակցելու և անգլիական ժողովուրդին նուրբ կերպով խարելու միջոցով արագացնում են ռազմական կատաստրոֆի վրա հասնելը։

Ա.ԳՐԵՍՈՐՆԵՐԻ ՀԵՏԱԳԱ ՊԼԱՆՆԵՐԸ

Վորոնժը են յեվրոպական ռեակցիոն բուրժուազիայի հան-
ցավոր քաղաքականության հնարավոր հետևանքները: Կարելի՞
յե ընդունել, Վոր Սվատրիայի դրավուած դերմանական Փաշիզմի
կողմից, իտալո-գերմանական ինտերվիենցիան Իսպանիայում ինք-
նին հանդիսանում են ինքնանշատակ: Վո՛չ: Խոսքն ավելի մեծ
բանի մասին ե: Այն դեպքերը, Վորոնժը վիպանքն ենք մենք հան-
դիսանում, իրենցից ներկայացնում են աշխարհի վերաբաժանման
համար իմպերիալիստական նոր պատերազմ սանձալուծելու
ետապններից մեկը միայն:

Բռնագործայեցող Ավստրիան, Գերմանիան իր անբխտորիան

մեծացրեց զերեթե 84 հազար քառակուսի կիլոմետրով և Գերմանիայի բնակչությանը միացրեց $6\frac{1}{2}$ միլիոն ալյատրիայի: Միաժամանակ Գերմանիան յերկարացրեց իր սահմանը Չեխոսլովակիայի կողմից 500 կիլոմետրով և Շվեյցարիայի կողմից՝ 70 կիլոմետրով: Գերմանիան ձեռք բերեց նոր հարեաններ: Հարավ-արևելքում նա այժմ սահմանակից է Հունգարիայի հետ, հարավում՝ Հարավ-Սլավիայի հետ: Վերջապես, Գերմանիան նոր սահման ձեռք բերեց Իտալիայի կողմում: Այլ խոսքով՝ Գերմանիան ընդհուպ մոտեցավ հարավ-արևելյան Յեվրոպայի այն յերկրներին, վերջնից վրա գերմանական իմպերիալիզմը վաղուց արգեն ուղղում եր գնել իր ձեռքը:

Ալյատրիայի միացումը Գերմանիային վերջինիս ընձեռում է միջանի վերին աստիճանի սահմանափակ տնտեսական ուղուներ, սակայն այդ բանը կատրված է տնտեսական նոր դժվարությունների հետ: Գերմանական Փաշիզմը յենթադրում է, թե ինքը կարող է լայնորեն չահագործել ալյատրիական յերկաթահանքի ու քարածխի հանքաշերտերը, անտառային հարստությունները: Սակայն Ալյատրիան ավելի մեծ չափով, քան թե Գերմանիան ինքը, տառապում է պարենային ռեսուրսների պակասությամբ: 1936 թվականին Ալյատրիան ներմուծեց ժողովրդին կերակրելու համար անհրաժեշտ ցորենի 40%-ը, բայց դրանից, անհրաժեշտ է, վոր նա արտասահմանից ներմուծի պարենալիզման նաև ուրիշ առարկաներ: Ալյատրիայի հանքային ու անտառային հարստությունների շահագործումը դժվարությունների յե դեմ առնում թեկուզ և այն պատճառով, վոր արդյունաբերության մի շարք ալյատրիական ճյուղեր գտնվում են ոտաբերկրյա կապիտալի ձեռքերում: Մասնաւորապես ալյատրիական անտառային արդյունաբերությունը պատկանում է բրիտանական կապիտալին:

Վերջապես, ապրանքների արտահանումն Ալյատրիայից գերմանական եկոնոմիկայի համար լուրջ նշանակություն չունի նաև այն պատճառով, վոր մինչև Ալյատրիայի օկուպացիան ալյատրիական եքսպորտի նշանակալից մասը Գերմանիան եր գնում:

Ալյատրիան Գերմանիայի համար ունի վոչ այնքան ինքնաբերական նշանակություն, վորքան վոր հանդիսանում է վորպես յեյալիստ ագրեսիայի հետագա ակտերի համար հարավ-արևելյան Յեվրոպայում:

Գերմանական իմպերիալիստները եքսպանսիայի լայն պլան

ե, քան Յեզրուպայի մյուս բուրժուական յերկրներում: Չեխոսլովակյան կառավարութեանը պրովոկացիոն պահանջներ առաջադրելով, գերմանական Փաշխտները ամենից քիչ են մտածում սուգետայան գերմանացիների վիճակի մասին: Այս բանը նկատելի չե թեկուզ հենց նրանից, վոր գերմանական պահանջներին ընդառաջելու չեխոսլովակյան կառավարութեան փորձերն ամենեւին ել չեն թեթևացնում գրությունը, վորովհետեւ գերմանական ազենատուրան Չեխոսլովակիայում լոկ ուժեղացնում ե պրովոկացիաները, իսկ Բեռլինը՝ իր ճնշումը Պրագայի վրա: Այս պայմաններում առանձին մանյովրներն ու զիջումները չեն կարող հեռացնել գերմանական սպառնալիքը Չեխոսլովակիայից:

Չուր չե, վոր Փրանսական հայտնի հրապարակախոս Պերտինաքսը «Երոպ Նուվել» ժուռնալում մարտի 26-ին գրում եր, վոր Չեխոսլովակիայի փրկութեան համար պարտադիր նախադրյալ ե հանգիստանում Ֆրանսիայի ու Անգլիայի և մյուս խաղաղասեր պետութեաների միավորումը, միավորում ազբեստրներին սանձահարելու համար՝ կոնկրետ պրակտիկ գործողութեաների ոգնութեամբ:

Սակայն Գերմանիան սպառնում ե վոչ միայն հարավ-արեւելյան Յեզրուպային: Անկասկած ե, վոր Փաշխտական Գերմանիան նորից ե դնում իր՝ արեւելյան ուղղութեամբ ունեցած ագրեսիվ պլանների իրականացման հարցը: Ավստրիան բռնադրավելու որերին հենց Հիտլերը անգլիական ժուռնալիստ Ուորըդ Պրայսի հետ ունեցած խտրելյութի մեջ հայտարարեց, թե իրեն «առանձին ցավ ե պատճառում» այն հանգամանքը, վոր Լեհաստանը դեպի ծովը յելք ունի գերմանական տերիտորիայի վրայով: Այլ խոսքով, Գերմանիան ամենեւին ել չի թողել այն միտքը, վոր իրեն վերադարձնի այսպես կոչված «լեհական կորիզներն» ու Դանցիգը, վորն առանց այն ել փաստորեն գտնվում ե գերմանական վերահսկողութեան տակ:

Լեհական մամուլը չվերարտագրեց Հիտլերի այս հայտարարութեանը, վորովհետեւ այդ բանը ձեռնառւ չեր լինի Հիտլերի ազենտի համար Լեհաստանում, վորն այնտեղ դրավում ե արտաքին գործերի մինիստրի պոստը: Բեկը—Բեռլինի այդ գործակատարը—փորձեց ստեղծված իրադրութեանից այլ յեղրակացութեան անել. նա պրովոկացիայի յենթարկեց Լիտվայի հետ ունեցած կոնֆլիկտը:

Լեհ-լիտվական կոնֆլիկտը ծագեց չնորհել այն բանի, վոր

տո, յերբ բրիտանական կառավարութիւնն իր փաստացի որհնութիւնը տվեց ագրեսորներին արտաքին-քաղաքական աման-տյութաններին, պատերազմի Փաշիստական հրձիգների բլոկն սկսեց Յեվրոպայում գործել յերեք ուղղութիւնով։ Հարավ-արեւմուտքում՝ Իսպանիա ռազմական նոր ուժեր փոխադրելու ճանապարհով, հարավ-արեւելքում՝ Գերմանիայի կողմից Աֆտրիան բռնադարձելու ձևով և արեւելքում՝ Լիտվայի դեմ լեհական արտելքի ձևով։ Սրանում և կայանում Փաշիստական ագրեսիայի նոր ետապի բնորոշ առանձնահատկութիւնը Յեվրոպայում․ այդ ագրեսիան յերեւան և զալիս միանգամից միջանի ուղղութիւնով և սպառնում և պատերազմի հրդեհը վառել ամբողջ Յեվրոպայում։

ԿԱՊԻՏՈՒԼԱՅԻԱՅԻ ՊՏՈՒՂՆԵՐԸ

Կա՞ն արդէոք ինչ-ինչ լուրջ նշաններ այն բանի, վոր, համոզվելով այն ցափալի հետեանքների մեջ, վորոնց հասցրել եր բրիտանական քաղաքականութեան 1938 թ․ փետրվարին իրագործված չըմադարձը, Անգլիայի կառավարութիւնը կվերանայի արտաքին-քաղաքական իր բռնած կուրսը։

Այս հարցին ստիպված ենք պատասխանել բացասաբար։ Սրան հիմք և ծառայում մասնալորապես այն ծրագրային ճառը, վոր արտասանեց բրիտանական պրեմյեր Նեվիլ Զեմբեռլենը համայնքների պալատում 1938 թ․ մարտի 24-ին (այսինքն՝ արդեն իսկ այն բանից հետո, յերբ ագրեսիայի բոլոր մասնանշված ակտերը տեղի ունեցին)։ Արտասանելով իր ճառը, Նեվիլ Զեմբեռլենը չէր կարող լիովին արհամարհել անգլիական այն հասարակական կարծիքի տրամադրութիւնները, վոր որը-որին ավելի պարզորոշ կերպով եր դիտակցում ագրեսորների հետ համաձայնութեան զալու քաղաքականութեան ամբողջ վտանգը։ Զեմբեռլենը չէր կարող չընդունել, վոր Անգլիան, յեթե նույնիսկ նա չներգրավվի եւ պատերազմի մեջ, չի կարող խուսափել պատերազմի հետեանքներից։ Այսպիսի հայտարարութիւնը պետք և վոր առաջ բերեր կոյնկտով անվտանգութեան և խաղաղութեան անբաժանելիութեան սկզբունքի կողմնակիցների հալանութիւնը։ Սակայն Զեմբեռլենը հենց այստեղ եւ ավելացրեց, վոր ինքը չի դիտում Աղգերի լիգան վորպէս խաղաղութիւնը պահպանելու մի իրական գործիք։ Այս հետեութիւնն, իհարկեւ, կարող եր բաւարարել Փաշիստական ագրեսորներին միայն։ Զեմբեռլենը

ռանց Հիմքի յենթադրում և, վոր այժմ բրիտանական կառավարութիւնից կարելի չե ձեռք բերել եյալան դիքումներ: Իրող, անգլո-խալական լանսկիցութիւնների հանրագումարները վկայում են Անգլիայի իսկական կապիտուլացիայի մասին:

Անգլո-խալական համաձայնութիւնը վերաբերում և վեց Հիմնական հարցի: Համառոտ կերպով ընդթաղենք այդ համաձայնութեան բովանդակութիւնը: Ամենից առաջ, Անգլիան պատրաստ և ընդունելու, վոր Իտալիան Միջերկրական ծովում «կենսական շահեր» ունի, քանի վոր Իտալիան ընդունում և, վոր Անգլիան Միջերկրական ծովում «եյալան շահեր» ունի: Թեև առաջին հայացքից խոսքը կարծես թե գիպլոմատիական նրբութիւնների և բառախաղի մասին և, սակայն իրականում խալական «կենսական» շահերը անգլիական «եյալան» շահերին հակադրելը նշանակում և վոչ այլ ինչ, քան յեթե Անգլիայի կողմից իտալական թեզիսն ընդունելը, այսինքն՝ յեթե իտալական շահերը Միջերկրական ծովում մեծ կշիռ ունեն, քան անգլիականները, ապա Իտալիան բնական իրավունք ունի հաւակնել առնվազն նաւատորմիղների հաւասարութեան, յեթե վոչ իր գերակշռութեան՝ անգլիական նաւատորմիղի վերաբերմամբ Միջերկրական ծովում: Հիմնվելով այն բանի վրա, թե ինքն իրավունք ունի պաշտպանելու վոչ միայն իր դիրքերն Ագրիական ծովում, այլև Անգլիայի կողմից ճանաչված իր «կենսական շահերը» Միջերկրական ծովի ամբողջ ավազանում, Իտալիան կարող և հաւակնել թե՛ վերահսկելու ծովային առևտրական ճանապարհներին Միջերկրական ծովում և թե՛ կառուցելու ծովային բազաներ այն կետերում, վորոնք մինչև այժմ համարվում եյին անգլո-թեյան իտալական սֆերայից դուրս գտնվողներ: Վերջապես, Իտալիան իրավունք ունի հայտարարելու, թե ինքը չի կարող հաշտվել այն բանի հետ, վորպեսզի Միջերկրական ծովի մուտքն ու յեզը, վորտեղ կենտրոնացած են իր «կենսական շահերը», գտնվեն Անգլիայի ձեռքին: Այստեղից բղխում և ուղղակի սպառնալիք թե՛ Զիրբալտարին և թե՛ անգլիական դիրքերին Սուեզի ջրանցքում:

Այնուամենայնիվ, Սուեզի ջրանցքի հարցին և նվիրված անգլո-իտալական համաձայնութեան յերկրորդ կետը: Յերկու կողմերն ել պարտաւորվում են կատարել բոլոր պետութիւնների կողմից Սուեզի ջրանցքը ինչպես խաղաղ, նույնպես և պատերազմի ժամանակ ազատորեն ոգտագործելու վերաբերյալ կոն-

վենցիան: Յեթն հաշիւ առնենք, վոր հարեչական պատերազմի ժամանակ Անգլիան հակվում եր այն բանին, վորպեսզի վաղի Սուեզի ջրանցքը իտալական նավերի համար, ապա միանդամայն ակնհայտ ե, վոր Հոռմի հետ վարած վերջին բանակցությունների ժամանակ անգլիական կառավարությունն իր նախկին դիրքերից հետ նահանջեց:

Համաձայնության յերրորդ կետում Իտալիան հայտարարում ե, վոր Հարավային Արաբիան ճանաչում ե վորպես ազդեցութեան անգլիական սփերա: Սակայն Անգլիան վաղուց արդեն ամրացրել ե իր դիրքերը Հարավային Արաբիայում, և Իտալիան նվիրում ե Անգլիային այն, ինչ արդեն պատկանում ե վերջինիս: Այս հարցի հետ կապված ե համաձայնության 4-րդ կետը, վորը նախատեսում ե բանակցություններ՝ Հարեչստանի և Տան լճի շրջանին հարող բրիտանական տիրակալությունների միջև ճիշտ սահմանադեբ սահմանելու նպատակով:

Անգլիան վոչ միայն ինքը ճանաչում ե Հարեչստանի բռնագրավումն Իտալիայի կողմից, այլև պարտավորվում ե այդ բռնագրավման ճանաչումն անցկացնել Ազգերի լիգայով: Անգլիան մի նոտայով արդեն դիմել ե Ազգերի լիգային, առաջարկելով Հարեչստանի վերաբերյալ հարցը դնել Լիգայի Խորհրդի հերթական նստաշրջանի քննութեանը:

Անգլիայի և Իտալիայի միջև կայացած համաձայնութեան հինգերորդ կետը նախատեսում ե դադարեցնել Իտալիայի կողմից անգլիական բոլոր տերիտորիաներում, ինչպես նաև Անգլիայի վերահսկողութեան տակ գտնված յերկրներում մղվող հակաբրիտանական պրոպագանդան: Ինչպես հայտնի յե, Իտալիան մինչև վերջին ժամանակներս ել վերին աստիճանի ակտիվ պրոպագանդա յեր մղում Անգլիայի դեմ Աֆրիկայի բրիտանական տիրակալություններում, և, անկասկած, նա լայնորեն ոգտվում եր այդ միջոցից՝ Լոնդոնի դեմ շանտաժ անելու նպատակներով: Հասնելով ցանկալի հետևանքների, Իտալիան ժամանակավորապես հրաժարվում ե ճնշում դրած դնելու միջոցներից մեկի դործադրությունից:

Իսկ ինչ վերաբերում ե Իսպանիային, ապա բրիտանական դիպլոմատիան բացահայտ կերպով որհնում ե Մուսոլինիին հետադաշում ել պատերազմելու իսպանական ժողովրդի դեմ: Անգլիան հրաժարվեց այսպես կոչված վոլոնտյորներին—իտալական զորքերին Իսպանիայից անհապաղ կերպով հետ կանչելու իր պա-

հանջից: Նա բախարարվեց Մուստլինի խոստովմով՝ զորքերն Իսպանիայից դուրս տանել խռովարարների հաղթանակից հետո միայն:

Անգլիան վոչ միայն ինքն և համաձայնություն ստորագրել Իտալիայի հետ, այլև Ֆրանսիային եւ հրում և դեպի այդ ուղին: Ֆրանսական միլիտարները հենց այդ նպատակով են հրավիրված Լոնդոն, վորտեղ նրանց վրա համապատասխան ճնշում կգործադրվի: Բրիտանական կառավարությունը կուղենար ստիպել Ֆրանսիային դավաճանելու վոչ միայն հանրապետական Իսպանիայի, այլև իր սեփական շահերին:

Անգլո-իտալական համաձայնությունը վկայում և անգլիական իմպերիալիզմի կողմից Փաշխատական ագրեսորին արված նոր զիջումների մասին, և սա չնայած այն բանին, վոր պայմանավորվող կողմերի միջև ուժերի հարաբերակցությունը դասավորվում և վոչ ամենևին հոգուտ Իտալիայի: Վերջինս վո՛չ պատերազմում և վո՛չ եւ սպառազինումների վազքում յերբեք չէր կարողանա զիմանալ Մեծ բրիտանիայի մրցությանը:

Անգլո-իտալական համաձայնության հետևն արդեն սկսվում և պատկերվել տխրահռչակ «չորսի պակտի» կամ, ինչպես վոմանք ասում են, «հնգի պակտի» ստվերը՝ Լեհաստանի մասնակցությամբ: Իսպանական հանրապետությունը խեղդելու գնով, նույնպես և Ֆրանսական շահերի բացահայտ խախտման գնով բրիտանական դիպլոմատիան փորձում և կյանքի կոչել ինչ-վոր «տերությունների համերգ», վոր դար փոխարինելու կոչկալով անվտանգության սխտամին՝ Ազգերի լիգայի շրջանակներում:

Անգլիան հույս ունի զիջումների միջոցով համաձայնության դալ ագրեսորների հետ, հարվածը հեռացնել իրենից: Անգլիայի կողմից արվող այդ բոլոր զիջումները վորեւս միտք կարող եյին ունենալ, յեթե Անգլիան, Յեւրոպային հեղեղի բերան տալով և հանձնելով Փաշխատական ագրեսորների կողոպտմանը, կարողանար հույս ունենալ, վոր ինքը ռազմական ցնցումներից մի կողմ կմնա: Այս դեպքում մենք գործ կունենայինք ցինիկ, շահամուլ, իսկական պնդաճակատ դիրքի հետ, սակայն այնուամենայնիւ մի այնպիսի դիրքի, վոր զուրկ չէ հետևողականությունից ու արամարանական լինելուց: Սակայն բրիտանական քաղաքականության ներկայիս դեկավարները՝ նույնիսկ ըստ իրենց նեղ հայեցակետի, խոշոր հաշվետխալ են անում:

Իսկապես, բրիտանական իմպերիալիստները կարող են ինչ

Համառու թյամբ ասես դեկլարացիա անել, թե Անգլիան մտադիր է չել վո'չ հող տանել Քրանսական շահերի մասին Պիրենեյան սահմանում, վո'չ ել ապահովել Ֆրանսիայի ունեցած կապերն իր դադու լինելի հետ: Սակայն այնուամենայնիվ Ֆրանսիայի մեկուսացումն իր դադու լինելու բանակից նշանակում է դրա հետ մեկտեղ կոնտինենտում Անգլիայի ունեցած փաստական դաշնակցի այնպիսի լուրջ թուլացում, վրն ուղղակի հարվածում է Անգլիային:

Չեմ բերել նր կարող եւ ամենաշիտակ անկեղծությամբ մեր ժեւը Չեխոստովսկիային նրա անվտանգութունն ապահովելը՝ ընդդէմ գերմանական հարձակման։ Սակայն նա չի կարող վռնջնագցնել այն փաստը, Վոր Ֆրանսիային պատերազմի մեջ քաշելը, Կենտրոնական Յեւրոպայում Գերմանիայի կողմից նրա դաշնակցի վրա հարձակում կատարելու հետեանքով, անողոք անխուսափելիությամբ տանում ե գեպի աշխարհի սխառուացիա, Վորի ժամանակ Անգլիան չի կարող մի կողմում կանգնած մնալ։ Ֆրանս-գերմանական ռադիսումը չի կարող չխախտել Ֆրանս-դերմանական սահմանները։ Մինչդեռ Չեմ բերել են ել չի ժխտում, մանական սահմանները։ Մինչդեռ Չեմ բերել են ել չի ժխտում, մանական սահմանները։ Մինչդեռ Չեմ բերել են ել չի ժխտում, մանական սահմանները։

Վոր Անգլիան շահագրգռված ե Ֆրանսիայի անվտանգությամբ։ Վորովհետեւ, ինչպես իր ժամանակին արտահայտվել ե անգլիական նախկին պրեմյեր Բոլդուինը, Անգլիայի սահմանը Յեւրոպայում անցնում ե Հսկնոսով։

Անդրլիայում այժմ հաճախ մոռանում են, վոր պատերազմ հանուն աշխարհի վերաբաժանման՝ առաջին հերթին նշանակում են սպառնալիք Մեծ Բրիտանիայի ամենահարուստ տիրակալու թյուններին։ Յաշխտական կողոպտիչներն արդեն վաղուց են աչք տնկել Մեծ Բրիտանիայի դադութները վրա Աֆրիկայում, նրա տիրակալությունների և ազդեցության սփերաների վրա Մերձատվոր, Միջին ու Հեռավոր Արևելքում։ Անգլիական կոնսերվատորները մտածում են ադրեսորին զինումներ անելու միջոցով, վորք ներք մտածում են ադրեսորին զինումներ անելու միջոցով հարվածը հետոթություններին նրան ի կեր հանձնելու միջոցով հարվածը հետագանի իրենցից։ Սակայն նրանք հակառակ նպատակի յեն հասնում, վորովհետև աջակցելու քաղաքականությունը տանում է դեպի ադրեսորների անպատժելիության զգացմունքի ուժեղացումը, հետևապես և՛ դեպի առավել լայն զայթոզական սլաններ իրագործելու ճգնումը։

Հրաժարվելով կոլեկտիվ անվտանգության սկզբունքներից, ժամանակակից պայմաններում կիրառելով բրիտանական խմպ-

քիալիզմի հին՝ «բաժանիր և տիրիր» կանոնը, անգլիական քաղաքականութեան ղեկավարներն իրականում միայն թուլացնում են իրենց սեփական դիրքերը: Բրիտանական կոնսերվատորների ներկայիս քաղաքականութունը վերջին հաշիւով յեւրոպական կոնսերւենտին վոչ միայն մոտեցնում է ղեկի ռազմական կատաստրոֆան, այլ հենց միևնույն անդունդն է գլորում նաև Անգլիային իրեն:

ՊԱՅՔԱՐՆ ԱԳՐԵՍԻՍՅԻ ԴԵՄ ՅԵՎ ՅԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՌԵԱԿՅԻԱՆ

Յեւրոպայում ստեղծված դրությունը խոսում է բուրժուական դիպլոմատիայի սնանկացման մասին, պատերազմի ուժերի սանձալուծման մասին: Սակայն սրանից ամենեւին չի հետևում, վոր պայքարն ագրեսիայի դեմ անհնարին է: Ընդհակառակը, նրա դեմ կարելի չէ և պետք է տանել վճռական պայքար:

Այդ դրութի կարևորագույն ապացույցներէց մեկը հանդիսանում է այն դերքը, վորը վերջին ղեպքերի կապակցութեամբ գրավել է Խորհրդային Միությունը: Այս դերքն արտահայտված էր այն հայտարարութեան մեջ, վոր արեւ եր ընկեր Լիտվինովը 1938 թ. մարտի 17-ին մամուլի ներկայացուցիչներին: Այդ հայտարարութեան մեջ մասնավորապես ասվում է.

«Ներկայիս միջազգային դրությունը բոլոր խաղաղասեր պետութիւնների և առանձնապես մեծ տերութիւնների առջև դնում է Յեւրոպայի ժողովուրդների, և վոչ միայն Յեւրոպայի, հետագա բախտի նկատմամբ նրանց պատասխանատւութեան հարցը: Խորհրդային կառավարութիւնը՝ գիտակցելով այդ պատասխանատւութեան մեջ ունեցած իր բաժինը, գիտակցելով նաև իր այն պարտականութիւնները, վոր բղխում են Լիդայի կանոնադրութիւնից, Բրեան—Կելլոդէ պալտից և Ֆրանսիայի ու Չեխոսլովակիայի հետ՝ փոխադարձ ոգնութեան մասին նրա կնքած պայմանագրերից, յետ կարող եմ նրա անունից հայտարարել, վոր նա իր կողմից առաջիկա նման պատրաստ է մասնակցել այն կոլեկտիվ դործողութիւններին, վորոնք կորոշվեն նրա հետ միատեղ և վորոնք նպատակ կունենան կանգնեցնել ագրեսիայի հետագա զարգացումը և համաշխարհային նոր սպանդի աճող վտանդի վերացու-

մը: Խորհրդային կառավարութիւնը համաձայն է անհա-
պաղ միութեան տերութիւններին հետ միասին Ազգերի լիգա-
յում կամ նրանից դուրս ձեռնարկել այն պրակտիկ միջո-
ցառումներին քննարկմանը, վոր թելադրում են հանգա-
մանքները: Վաղը կարող է արդեն ուշ լինել, սակայն
այսօր դրա ժամանակը դեռևս չի անցել, յետեւ ընդ որ
տերութիւնները, մանաւանդ մեծ տերութիւնները, հաս-
տատուն աներկմիտ դերք կգրաւեն խաղաղութիւնը կո-
րկախմբին փրկելու պրոբլեմի վերաբերմամբ»²:

Յեկրոպայում ագրեսիայի սանձարձակութեան իրադրութեան
մեջ և Յեկրոպայի բուրժուական ղեկավար կառավարութիւններին
կապիտուլանտական քաղաքականութեան պայմաններում Խորհրդ-
դային Միութիւնը նորից ձայն բարձրացրեց հանուն պայքարի
ակտիւ ու վճռական քաղաքականութեան ընդդէմ ագրեսիայի:

Խորհրդային կառավարութեան հայտարարութիւնը արտա-
կարգ ուշադրութեամբ լսվեց ամբողջ աշխարհում և ամբողջ
յերկրագնդի ժողովուրդներին ցույց տվեց, վոր Խորհրդային
Միութիւնը հանդիսանում է վորպէս մի հզոր ֆակտոր պատե-
րազմի վտանգի դէմ պայքարելու դրոժում:

Անգլիական պրեմիեր-մինիստրն իր ճառի մեջ ստիպված էր
կանգ առնել Խորհրդային Միութեան առաջարկի վրա: Նա այդ
առաջարկը մերժեց առանց բաւականաչափ համոզեցուցիչ պատ-
ճառարանութեան: Պարոն Չեմբեռլենը հրաժարվում է մասնակ-
ցել Կործողութիւններին համաձայնեցմանն «ընդդէմ ինչ-վոր
հնարավորութեան, վորը, սակայն, դեռևս յերևան չի յեկել»:
Թեև Չեմբեռլենը մշուշապատ ձևով է արտահայտվել, սակայն
դժվար չէ հասկանալ, թե խոսքն ինչի մասին է:

«Հնարավորութիւն, վորը դեռևս յերևան չի յեկել», — ըստ
Չեմբեռլենի տերմինոլոգիայի, — դա ամբողջ աշխարհի առջև կա-
տարվող ագրեսիայի ակտերն են, ժողովուրդների կամքի վրա
բռնանալու ակտերը, ոտարներին հողը զինված կերպով բռնա-
դրաւելը, խաղաղ քաղաքների ոմբակոծումը: Մարդ չկա, վորը
չիմանար, վոր նման հնարավորութիւնն արդեն չարարատիկ
իրականութիւն է դարձել: Սակայն բրիտանական պրեմիերը,
չնայելով ծանր դասերին, չի կամենում թողնել ագրեսորներին
ոժանդակելու դերքը:

Բրիտանական կոնսերվատորների նպատակներն ու մտադրու-
թյուններն արտահայտեց ավելի անկեղծորեն, քան նրանք իրենք
այդ բանը կցանկանային, անգլիական ռեակցիոն հրապարակա-
խոս Սկրուտեյտերը իր միջազգային տեսության մեջ «Սենդեյ
Թայմս» լրագրում (ս. թ. մարտի 20-ին)։ Չեստսլովակիայի ան-
վտանգությունն ապահովելու և դրանով հենց կրիտիկական մո-
մենտում Ֆրանսիային ոգնելու գործում Անգլիայի հրաժարվելը
հիմնավորելու համար գլխավորվ վերին աստիճանի անհարակ և
չիոթ պատճառաբանությունների, Սկրուտեյտերը՝ վորպես վեր-
ջին փաստարկ հայտարարում է, «վոր վերջին հաշվով «ռուսա-
կան վտանգն ապագայում կարող է գերազանցել գերմանական
վտանգին»։

Վորչափով նույնիսկ Սկրուտեյտերը չի փորձում պնդել,
վոր Խորհրդային Միությունն ուրիշների հոգերը բռնադրավելու
կամ ընդհանրապես արտաքին-քաղաքական ագրեսիայի ինչ-ինչ
սլլաններ ունի, միանգամայն պարզ է, վոր նա վոչ թե «ռու-
սական վտանգը» նկատի ունի, այլ այն ահագին վտանգը, վոր
կապիտալիզմի համար ներկայացնում է ինքնին հաղթանակած
սոցիալիզմի յերկրի գոյությունը։

Վոչ մի կասկած չկա, վոր բրիտանական ռեակցիոններեն ի-
րենց դասակարգի համար վտանգ են տեսնում վոչ միայն սո-
ցիալիստական յերկրի գոյության մեջ, այլև ժողովրդական
Ֆրոնտի գոյության մեջ Յեվրոպայում։ Ժողովրդական Ֆրոնտի
պրոբլեմի լուսաբանությունը չի մտնում ներկա տեսության
չըջանակների մեջ։ Սակայն, կարելո է ընդգծել, վոր բրիտանա-
կան կոնսերվատորների քաղաքականությունը և Ֆրանսական
ռեակցիայի դափնաճանական մանյովրները միջազգային քաղաքա-
կանության հարցերում չեն կարող հասկացվել առանց հաշվի
առնելու այն փաստը, վոր մասսաների հակաֆաշիստական շար-
ժումն առաջ է բերում բրիտանական ու Ֆրանսական ռեակցիո-
ներենների վախն ու ատելությունը վոչ ավելի պակաս չափով,
քան գերմանական ու իտալական ֆաշիստներին։

Ժողովրդական Ֆրոնտը—դա պայքարն է ընդդեմ ֆաշիզմի,
ընդդեմ ռեակցիայի։ Ժողովրդական Ֆրոնտի դրոշների ներքո
զանազան պայմաններում ու զանազան ձևերով միավորվում են
ժողովրդական մասսաներն Իսպանիայում, Ֆրանսիայում և աշ-
խարհի ուրիշ յերկրներում։ Ժողովրդական Ֆրոնտի լողունդնե-
րը մոտիկ են բոլոր ժողովուրդներին։ Չի կարելի կոմել ֆաշիզ-

մի դեմ, աղղերի ճնշման դեմ, պատերազմի դեմ, չհենվելով մասսաների կամքի վրա, վոր արտացոլւած է ժողովրդական Ֆրոնտի մեջ: Սակայն խոշոր կապիտալիստական կլիկաները մասսաների շարժումից վախենում են, ինչպես ժամտախտից: Ժողովրդական մասսաների ակտիվութունը, թեկուզ և անմիջականորեն ուղղված լինի պատերազմի վտանգի դեմ և ամբողջապես զուգադիպի այս կամ այն յերկրի աղգային շահերին, խոշոր կապիտալի համար ավելի մեծ վտանգ է ներկայացնում, քան Փաշիսի ամենակատարի ռազմական ագրեսիան:

Յեւրոպայում տեղի ունեցող մեծագույն տեղաշարժերի ետպիւսյում, ռազմական ահարկու վտանգի մոմենտին բուրժուազիան պատրաստ է դաւաճանելու սեփական ժողովրդին, դաւաճանելու իր յերկրի աղգային շահերին հանուն մոնոպոլիստական կապիտալի նեղ շահամու դասակարգային շահերի: Այստեղից ել կապիտուլացիաների բրիտանական քաղաքականութիւնը և Ֆրանսական ռեակցիայի՝ պետական դաւաճանութեան հետ սահմանակցող ինտրիգները:

Վերջապես, հենց այս զուտ դասակարգային նկատառումներով են սնվում յեւրոպական ռեակցիայի հաւաքկիներն այն առթիւ, թե Փաշիստական ագրեսիան կհաջողվի ուղղել դեպի Արևելք, ընդդէմ Խորհրդային Միութեան: Մինչդեռ ներկա մոմենտում Յեւրոպայում ստեղծված դրութիւնը հղի յե ամենաուրշ վտանգներով ամենից առաջ արեւմտ-յեւրոպական պետութիւնների համար: Փաշիստական ագրեսորներն իրենց քաղաքականութեան կենտրոնում դրել են պատերազմի նախապատրաստումն ընդդէմ ԽՍՀՄ: Սակայն նրանք դիտեն Խորհրդային Միութեան հզօրութիւնն ու դիտեն, վոր, ի տարբերութիւն բուրժուական յերկրներից, Խորհրդային յերկիրը գտնվում է մշտական մօրիլլիզացիոն պատրաստակերպութեան մեջ, վոր նա ուզած մոմենտին կարող կլինի հակահարկած տալ թշնամուն: Ուստի և հակառակ ագրեսորների աջակիցների ու հովանավորների հույսերի, Փաշիստական պետութիւնները հատկապես ԽՍՀՄ դէմ պատերազմ նախապատրաստելու նպատակներով ներկա պայմաններում իրենց հարվածն ուղղում են նրանց դէմ, ովքեր նրանց առջև կապիտուլացիայի յեն յենթարկում: ԽՍՀՄ, ինչպես հայտնի յե ամբողջ աշխարհն, կապիտուլանաների թիւին չի պատկանում:

Փաշիստական կառավարութիւնների ագրեսիւ ավանտյու-

ըխտական քաղաքականութիւնը և յեւրոպական բուրժուազիայի
առանձին խմբերի կապիտուլանտական դաւաճանական քաղաքա-
կանութիւնը, վորի շահերին տվյալ մոմենտում սպառնում և
Ֆաշիստական ագրեսիան,—այս բոլոր մոմենտները միասին
վերջրած թուլացնում են բուրժուական Յեւրոպայի դեմոկրատա-
կան լազերը:

Այսպիսի սխտուացիան Յեւրոպայում լուրջ դժգոհւմ և խոր-
հըրդային Միութեան բացառիկ դրութիւնն ու բացառիկ դերը:
Խորհրդային Միութիւնը միակ յերկիրն է, վորը վարում է խա-
ղաղութեան հետեւողական և անսկիզբ քաղաքականութիւն,
վորը դիտե, թե ինքն ինչ է ցանկանում և ուղքեր են իր բարե-
կամները սահմանի մյուս կողմում: ԽՍՀՄ հեռեւից է գնում ամ-
բողջ առաջալոր մարդկութիւնը: Նա հանդես է գալիս վորպէս
խաղաղութեան զորեղ Փակտոր, պրոդրեսի Փակտոր, հաղթանա-
կի Փակտոր:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

	Եջ
Լռնդոնից տրված զարկը	3
Ինտերվենցիան Իսպանիայում	9
Ավստրիայի բռնագրավումը	16
Մեդալի հակառակ յերեսը	23
Ագրեսորների հետագա պլանները	29
Կապիտուլացիայի պտուղները	34
Պաշարը ագրեսիայի դեմ և յեվրոպական ռեակցիան	40

11թօՅ. 10404

Պորգժ. Ա.Տ.-Մկրտչյան
Խմբագիր Վ. Փիմաչյան
Տեխն. խմբ. Ս. Խաչատրյան
Սրբագրիչ Հ. Մանվելյան
Կոնտրոլ սրբագրիչ Լ. Աբովյան

Դիմվելիս լիազոր. № 3305, հրատ. № 592

Պատվեր № 123, տիրաժ 7000

Հանձնված և արտադրության 21/VII 1938 թ.

Ստորագրվել և ապագրելու 27/VII 1938 թ.

Դինը 50 կ.

Պետհրատ—քաղաքական գրականության հրատարակչության տպարան
Յերեան, Ալավերդյան № 65

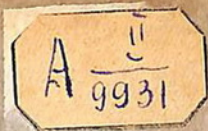
ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0016316

-054.
ԳԻՆԸ 50 4.

401

9931

Е. АЛЕКСАНДРОВ
ЧТО ПРОИСХОДИТ В ЕВРОПЕ?

Армгиз—Издательство
полит. литературы
Ереван, 1938